

OUD HOORN

nummer 4

30e jaargang,
15 december 2008

In dit nummer o.a.:

- Kerkgebouwen en geestelijke groepen in Hoorn
- Van zout, zoutketen, waterschepen en scheepshout
- Van een slaper in een waker zeedijk
- Gevelstenen terug in het stadsbeeld

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.
Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van € 4,55 per stuk voor leden en € 5,70 voor niet-leden.
Voor bestellingen postgiro: 2144888

Vereniging Oud Hoorn:

Onder de Boompjes 22
1621 GG Hoorn
Tel. 0229-273570
e-mail: info@oudhoorn.nl
www.oudhoorn.nl

Openingstijden verenigingsgebouw:

dinsdag, donderdag, 10.00-16.00 uur,
zaterdag 10.00-14.00 uur

Bestuur:

E. S. Ottens, voorzitter
J. H. J. Spiekker, penningmeester
R. Lodde-Tolenaar, secretaris
J. Bronkhorst
C. Droog
J. Floris
H. Stapel-Homma
E. Boom

Lidmaatschap Oud Hoorn:

minimaal € 20,50 per jaar, gezinslid €10,-, inclusief toezending van het kwartaalblad.
Lid voor het leven door:

- een éénmalige bijdrage van minimaal € 572,- indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- een éénmalige bijdrage van minimaal € 409,-, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 72 29 54 t.n.v.

Vereniging Oud Hoorn, lidmaatschap
Onder de Boompjes 22, 1621 GG Hoorn

Beëindiging van het lidmaatschap:

Het verenigingsjaar loopt van 1 januari t/m 31 december. Overeenkomstig artikel 6 lid 3 van de statuten kunnen leden hun lidmaatschap slechts door schriftelijke opzegging beëindigen.

Deze opzegging dient minimaal vier weken vóór het verstrijken van het jaar gezonden te worden naar het kantooradres: Onder de Boompjes 22, 1621 GG Hoorn.

Redactiecommissie:

J.C.M. Biegstraaten, J. V. P. M. Entius,
A. J. N. Flameling, L. P. M. Hoogveen,
R. de Knecht, B. H. T. J. Leek, E. Ottens,
C. P. Schrickx, F. Uiterwijk, F. L. Zack

Redactie-adres:

F. Uiterwijk, Geldersesteeg 27
1621 LA Hoorn, tel. 0229-210220
femkeuiterwijk@hetnet.nl

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Productie kwartaalblad:

Vormgeving en pre-press:
Introscaan, Heerhugowaard
Druk: Drukkerij Klaassen B.V., Zwaag

INHOUD

Kerkgebouwen en geestelijke groepen in Hoorn.....	131
Van de bestuurstafel.....	138
Van zout, zoutketen, waterschepen en scheepshout.....	142
Verslag van de najaarsledenvergadering.....	148
'Van een slaper in een waker zeedijk'.....	152
Het documentatiecentrum van Oud Hoorn.....	156
Gevelstenen terug in het stadsbeeld.....	158
De passie van Giel van der Zel voor het oude Hoorn.....	160
Stadsbeeld, restauraties, wijzigingen, verval.....	166
Inhoudsopgave 2008.....	171
Hoe Hoorn veranderde.....	172

Bij de voorplaat:

De Mariatoren dateert van 1508. Erelid Albert de Graaf wees ons erop, dat de toren dit jaar 500 jaar bestaat! Een jubileum dus!

De toren is het enige overgebleven verdedigingstorentje. Ooit stonden er veel meer kleine torens in de muur rond de stad. De meeste waren naar kloosters vernoemd.

Foto's en illustraties:

Jan Plukkel, Christiaan Schrickx, Westfries Museum, Frans Zack, Giel van der Zel-collectie.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (31e jaargang nr. 1) zal omstreeks 15 maart 2009 verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 1 februari 2009 in te leveren bij het redactie-adres: F. Uiterwijk, Geldersesteeg 27, 1621 LA Hoorn.

Ereleden:

Mr. dr. B. R. Canneman (1909-1982)
H. Krijgsman (1914-1990)
D. Breebaart (1905-2002)
C. Koppers (1921-1990)
Drs. H. M. van den Berg (1918-2005)
J. L. N. Dijkstra (1930-1992)
J. M. Baltus (1939-1994)

J. P. H. v.d. Knaap (1936-2007)
J. E. J. Lamers
A. de Graaf
L. P. M. Hoogveen
A. Boezaard
F. Uiterwijk
A. G. F. van Weel

Westfries Museum:

Roode Steen 1, Hoorn (tel. 0229-280022). Geopend: het gehele jaar, maandag t/m vrijdag van 11.00 -17.00 uur, zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Westfries Archief:

Regionaal Historisch Centrum voor oostelijk West-Friesland.

Bezoekadres: Blauwe Berg 5c, 1625 NT Hoorn

Postadres: Postbus 603, 1620 AR Hoorn

Telefoon: 0229-282500

Email: info@westfriesarchief.nl

De studiezaal is geopend van dinsdag tot en met vrijdag van 9.00-17.00 uur.

Vanaf 16.30 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.

Avondopenstelling elke tweede en vierde donderdag van de maand van 19.00-21.45 uur.

Museum van de Twintigste eeuw / Maquette Hoorn anno 1650.

(Eigendom van Vereniging Oud Hoorn):

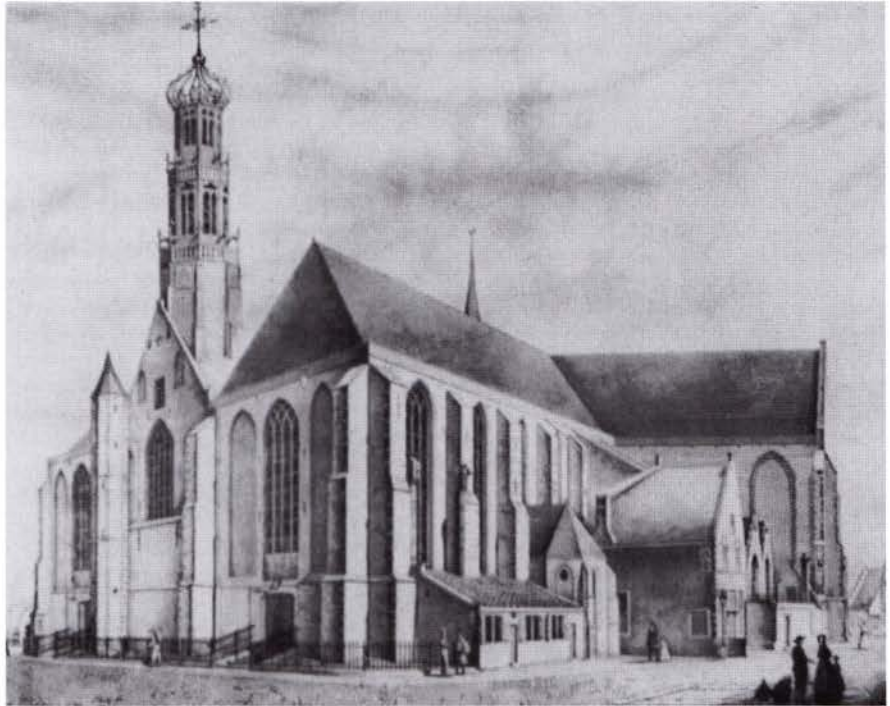
Bierkade 4 en 4a, Hoorn. Geopend: dinsdag t/m zondag van 10.00-17.00 uur.

Kerkgebouwen en geestelijke groepen in Hoorn

Gerard Weel

Inleiding

Bij gelegenheid van de feestelijkheden in verband met het 650-jarig bestaan van de stad Hoorn zijn er heel wat bijdragen van verschillende kanten aangaande de geschiedenis van onze stad aangedragen. De hoogtepunten daarvan waren natuurlijk de historische optocht, de 'terugkomst' van het Maria van Hoorn-beeld en de heruitgave van Velius' Chronijck. Het leek me gepast dat er ook van katholieke kant wat werd ingebracht en daarom heb ik in het volgende eens op een rij gezet wat er zich in de loop der eeuwen tot in onze tijd aan kerkelijke gebouwen en geestelijke groepen in en om onze stad heeft voorgedaan. Het is geen wetenschappelijke bijdrage – daarvoor is alleen al de bronvermelding te summier – maar het leek me handig een kort en zakelijk overzicht te hebben dat zoveel mogelijk exact en gecontroleerd is. Daartoe heb ik vooral het boek van Van der Knaap en Veerkamp 'Uit de schemer van Hoorns verleden', Velius' Chronijck, het boek van Kooijmans 'Onder Regenten', het werk van Hoogeveen en Van Zoonen 'Twee eeuwen stadsbestuurders van Hoorn', de jaargangen van West-Frieslands Oud en Nieuw en het parochiearchief (door mij verwerkt in een eerdere uitgave) geraadpleegd. Voor de laatste tijd kon ik gebruik maken van de gemeentegids. Verder heb ik via mijn website insiders opgeroepen de hun bekende gegevens aan mij in te seinen en de mijne eventueel te corrigeren en aan te vullen. De editie die ik hier nu vrijgeef, is daarvan het resultaat.

De Grote Kerk, afgebrand in 1838.

Van vóór de Reformatie

1. Grote Kerk op het Kerkplein
Op de website van Vereniging Oud-Hoorn vertelt Jan de Bruin, medewerker van het Westfries Archief, dat er misschien al vóór 1323, ja mogelijk zelfs vóór 1300, iets van een kerk(je) in de beginnende stad stond, maar volgens Velius was er tussen 1323 en 1330 al sprake van een houten kerkje, dat aan de Zuiderseekant van de tegenwoordige Vijzelstraat stond. Dat gebied raakte bij een dijkdoorbraak al gauw buitendijks en door een storm of een brand is het verloren gegaan.

Daarna kwam er een groter gebouw op het Kerkplein – eerst nog van hout en op huiden vanwege de drassige grond. Vanaf 1369 werd de kerk van steen gebouwd. In de tussentijd kerkte men bij particulie-

ren. In de latere eeuwen werd deze kerk, de hoofdkerk van Hoorn, met als patronen Cyriacus en St. Jan de Doper steeds verder uitgebreid – o.a. in 1509. Ertegenover, ook langs het Kerkplein, stond tot 1853 naast het St. Jansgasthuis een losse houten klokkentoren. Op het dak van de kerk werd in 1530 een forse dakruiter geplaatst.

In 1566, bij het begin van de Alteratie (=protestantisering), werd de kerk uit angst voor 'beeldenstormers' enige tijd gesloten en – eigenlijk tegen de wil van de vroedschapsleden Binnenblijf en Berkhout – ingenomen door de Hervormden. De Rooms en verlieten onder druk van de Geuzen op 15 juni 1572 de Kerk. De hervormd geworden ex-pastoor van de Oosterkerk, Clement Maertensz werd er de eerste dominee. Later, in 1620, kwam het gebouw

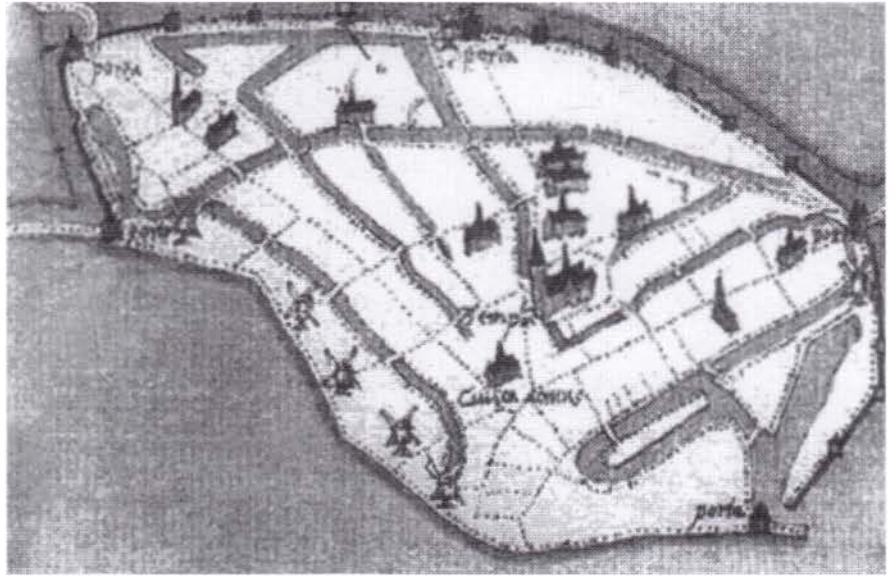
in handen van de calvinistische contra-remonstranten, die tot 1620 in een ander gebouw aan de Ramen kerken, waarin later enige tijd (kort, zegt Velius) een armenweeshuis werd gevestigd en in de tweede helft van de 18e eeuw een roomse school en het oude Mill Hill missiehuis.

De kerk, gewijd aan de heiligen Cyriacus en Jan de Doper, werd na de reformatie de Grote Kerk genoemd. Vele eeuwen later, op 3 augustus 1838, werd dit godshuis door brand verwoest. In 1842 verrees er een nieuwe kerk onder architectuur van architect Zocher. Deze tweede (kleinere) kerk werd in 1878 ook weer verwoest, nu door blikseminslag. In 1883 werd voor de tweede maal in die eeuw een nieuw kerkgebouw neergezet o.l.v. de bekende architect van burgerlijke gebouwen Constantijn Muijsken.¹

Vanaf 1968 werd deze Grote Kerk niet meer als hervormde kerk gebruikt. Na restauratie in 1983-1984 werd dit voormalige godshuis ingericht met appartementen en twee winkels, die in 1986 in gebruik werden genomen.

Aan de voorgevel van de kerk bevindt zich het monument voor de gevallen van de Tweede Wereldoorlog van wie elke 4 mei de herdenking plaatsvindt.

2. Het Hieronymietenklooster aan de Gouwe (hoek Nieuwsteeg-Nieuwstraat) is van 1385 en bestond tot 1429. In 1407 werd het klooster verrijkt met een eenvoudige kapel. Het was eigendom van de Hieronymieten, Broeders van Goeden Wille (merendeels priesters), stond leeg vanaf 1416 en werd in 1422 opgenomen in het zich daar ontwikkelende Caeciliaklooster. In 1429 namen de vrouwen van het Ceciliaklooster de kloostergebouwen van de broeders over.

Plattegrond van Jacob van Deventer, ca. 1560. Rond de Grote Kerk in het midden zijn de vrouwenkloosters gesitueerd.

Voorafgaande aan het Pietersdal-klooster was het het enige mannenklooster uit de begintijd in de binnenstad.

3. Sinds 1385 (gesticht drie weken na het voorgaande klooster) bestond het Agnes-, Agatha- of Agnietenklooster tussen de Wisselstraat en de Peperstraat, vlakbij de Grote Kerk. Franciscaans maar deftig; reguliere kannunikessen-penitentiarissen. Zij deden veel aan textielverwerking. De kapel staat nu nog steeds langs de Nieuwsteeg en dateert uit 1435. Dit vrouwenklooster werd in 1573 na de Hervorming opgeheven. De gebouwen werden in 1586 in bezit gesteld van het Admiraliteitscollege: het er nog staande toegangspoortje van 1606, links in de hoek van het Kerkplein, herinnert daar nog aan. Ook werd het voormalige kloostercomplex wel Prinsenhof genoemd. Velius noemt het onder 1586 Prinsenlogement, misschien omdat Maurits er in 1587 geloogd heeft.

Vanaf 1824 huisde er in het voormalige Agnietenconvent ook een medische school, die in 1865 werd veranderd in het stadsziekenhuis,

dat zijn bestaan rekte tot 1967. Wel werd in 1904 aan de Draafsingel een protestants ziekenhuis 'De Villa' ingericht (vergroot in 1913). In 1967 gingen deze twee samen in het Streekziekenhuis aan de Wabenstraat, dat inmiddels ook alweer is gesloopt en is samengesmolten met het St. Jans Ziekenhuis onder de naam: Westfries Gasthuis.

De 'Villa' is alweer geruime tijd in gebruik als sportschool. Ook heeft in de jaren zestig en zeventig de Horlogemakersvakschool er zijn onderkomen gehad.

Een deel van de gebouwen van het voormalige Agnietenklooster werd gebruikt door de in 1575 uit de Kerksteeg overgekomen Latijnse School. De eerste 'scole' in de Schoolsteeg stamde uit 1359 of zelfs al uit 1323 en verhuisde in 1451 naar de Kerksteeg en was bestemd voor jongens van 7 tot 15 of 19 jaar.

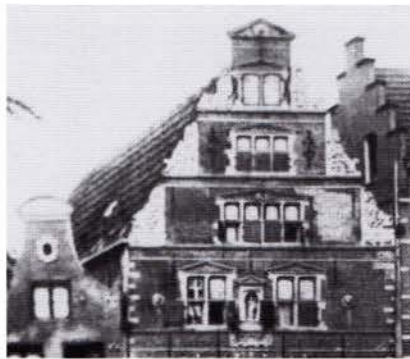
Tussen 1615 en 1868 werd ook een deel van het Caeciliaconvent gebruikt voor de school, die in de 18de en 19de eeuw maar ongeveer 50 leerlingen telde (in de 17de eeuw iets meer), waarschijnlijk omdat Alkmaar meer te bieden

had op het gebied van scholen. Omdat men de behuizing in 1590 als 'vervallen' beschouwde, ging de school in 1613 over naar de Kruisstraat. Het daar geplaatste toegangspoortje kwam in 1952 terecht bij de ingang van het Claes Stapelhofje, waar het nu nog staat. De school bleef ook in de negentiende eeuw Latijnse school heten en geen gymnasium. Ze werd in 1868 omgezet in een Rijks-HBS, gevestigd in het voormalige VOC-kantoor aan de Muntstraat, om in 1948 als Westfries Lyceum aan de Joh. Messchaertstraat verder te gaan.

Op het terrein van het voormalige Agnietenklooster bevinden zich nu een basisschool en de openbare bibliotheek. In het plaveisel voor de ingang van de school, gelegen aan de Gravenstraat, zijn met rode baksteen de contouren van de kloosterkapel aangegeven.

Ook van katholieke kant werd aan ziekenzorg gedaan: eerst vanaf 1867 aan de Ramen door de Zusters van Liefde en vanaf ongeveer 1913 in een aantal villa's aan de Koepoortsweg. Deze panden, weldra met elkaar verbonden door een langs de achterkant lopende overdekte gang, werd al het St. Jans Gasthuis genoemd. Toen het verplegen e.d. in deze nogal primitieve omgeving steeds moeilijker verliep, werd er eind 1931 met de bouw van een geheel nieuw ziekenhuis begonnen. Opnieuw een Sint Jans Gasthuis, genoemd naar het St. Jans Gasthuis tegenover de Grote Kerk, in de 14de eeuw (1346) begonnen op het Grote Noord, maar dat zich in 1447 naar het Kerkplein had uitgebreid, en vanaf toen St. Jansgasthuis werd genoemd. Oorspronkelijk was het gasthuis tegenover de Grote Kerk gelegen, bedoeld voor de opvang van vreemden, maar sinds 1531 was de vergroting ervan vooral ten dienste van de armen van de eigen

stad. In 1563 werd het gebouw vernieuwd en van een nieuwe – er nu nog staande – gevel voorzien om als ziekenhuis te dienen. Tot 1840. In 1971 vestigde het St. Jan zich in weer een nieuw gebouw aan de Maelsonstraat (waardoor het oude pand beschikbaar kwam voor het verpleeghuis Lindendael) en vanaf 1985 werd het Streekziekenhuis erbijgevoegd. Het nieuwe gebouw zal mogelijk pas in 2010 klaar zijn, zodat het gebied tussen de Wabenstraat en het Westfries Hof

St. Jans Gasthuis.

langzamerhand vrijkwam voor de bouw van woningen, waarvan de meeste nu opgeleverd zijn. Het oude St. Jansgasthuis aan het Kerkplein werd later – met behoud van de aloude voorgevel – enige tijd uniform- en wapenmagazijn. (1842-1922 t.b.v. het garnizoen dat hier gelegerd was). Daarna werd het karakteristieke pand gebruikt als boterhal en kunstatelier.

4. Buiten de stad stond het Regulierenconvent van Onze Lieve Vrouwe van het Nieuwe Licht (kortweg 'Nieuwlicht' geheten) van 1392 (of 1388) tot 1572 voor Augustijnse kannuniken. Eerst broeders, maar al gauw met enkele priesters aan de Koewijzend in Blokker. Gesticht door Gerardus van Hoorn en Paulus van Medemblik, gerenoveerd in 1550 na blikseminslagen, stormen, oorlogsschade en overstromingen. Geïnspireerd door Geert Groote

(± 1384) en de Congregatie van Windesheim (Moderne Devotie). Er was een laken- en linnenweverij bij en er werd voor de armen gezorgd. In 1565 preekte Jan Arentsz. uit Alkmaar op het terrein van het klooster de 'Lutherije', wat uiteraard tot commotie leidde. Afgebroken in 1573 met toestemming van Willem van Oranje. Er zijn onlangs (2003) opgravingen gedaan, waarbij een aantal skeletten werd gevonden. Ter herinnering is een straat naar dit klooster genoemd en jammergenoeg geen school, terwijl het indertijd een zeer belangrijk en landelijk bekend studiecentrum was voor onze omgeving. De kloosterbewoners zelf werden overigens niet als grote lichten ervaren!

5. Het Ceciliaklooster (1402-1573) stond aan de Nieuwsteeg/Nieuwstraat om het al gauw voormalige Hieronymietenklooster heen. Zie nr. 2. De zusters waren Penitentiariessen van St. Franciscus of Clarissen. In 1429 was het genoemde mannenklooster geheel 'veroverd'. In 1435 werd de nog steeds bestaande kapel gewijd. Al spoedig werden er weeskinderen opgenomen. In 1573 werd er ondanks de Alteratie (Hervorming) nog een nieuwe rector benoemd (volgens Noordeloos was hij dat al in 1571 van het Mariaklooster): mr. Frans Pietersz. Silverschoon, die kort daarna naar Amsterdam vluchtte of in de nacht van 7 op 8 maart 1573 gedwongen met een schuit, samen met de Hoornse nonnen naar Amsterdam werd gebracht, waar hij bij de Alteratie daar op 26 mei 1578 met de Amsterdamse geestelijken en de roomse vroedschapsleden via de Dam over het Y naar de Diemerdijk werd vervoerd om uiteindelijk in Amersfoort te belanden.

In 1573 werd aan de Nieuwstraat, op het oude kloostergebied, een nieuw gebouw neergezet, later het

Tekening van Stellingwerf van de kapel van het Ceciliaklooster aan de Nieuwsteeg.

Statenlogement genoemd, omdat de bestuurders van het Noorderkwartier na hun vergadering in het Statencollege aan de Roode Steen (datering 1632; nu Westfries Museum) in het Statenlogement (hoek Nieuwsteeg/Nieuwstraat) de maaltijd konden gebruiken en een slaappleats vonden, zodat ze de volgende ochtend weer fris aan een nieuwe vergadering in het pand aan de Roode Steen konden deelnemen.

Vanaf 1797 in gebruik als stadhuis (tot 1977). Ook werd in een deel van de kloostergebouwen vanaf begin 1600 de Latijnse School gevestigd. Oorspronkelijk stond het stadhuis (van 1422 tot de sloop in 1796-1797) op de Roode Steen (Kaasmarkt). Het tegenwoordig fungerende stadhuis op de Nieuwe Steen is van 1976-1977.

6. Het St. Geerten- of Geertrui-klooster op de Gouwen en de Wisselstraat (noordelijk van St. Agnes en tegenover St. Caecilia) dateert van 1404 en fungeerde als zodanig tot 1572. Ook deze zusters waren Franciscaanse tertiariissen. Naast de ingang van de Wisselstraat is een

gedenkplaat aangebracht op het achttiende eeuwse pand Nieuwstraat 18, waar de VOC vanaf 1602 haar kantoor had (na de brand in de kapel van het klooster; daarna in de Muntstraat vanaf 1685) en waar nog restanten van het oude klooster in zijn bewaard. De zusters hadden een grote tuin en een eigen kerkhof en voorzagen in hun onderhoud door handvaardigheid en textielbewerking. Hun gebouw

aan de Wisselstraat werd na de alteratie ingericht als Huis van Lening, de Lommerd, en in de rest van de gebouwen werden oude vrouwen gehuisvest: men ziet aan het Kerkplein (achter de tegenwoordige bibliotheek) nog het poortje uit 1610.

7. Het Mariaklooster is van 1408 en fungeerde tot na 1566. Met kerkhof stond het in de Achterstraat ten noorden van St. Catharinaklooster. Gesticht door Frederick Matthijsz. van de Hieronymieten die er de eerste biechtvader van werd. De stenen kapel is van 1506-1508 en in 1508 is het klooster vergroot. De zusters waren penitentiariissen, dat wil eigenlijk zeggen: boetezusters en ze deden aan textielhandwerk. Het klooster werd in 1575 (tot 1964) protestants burgerweeshuis en de kapel werd in 1566 tot arsenaal voor de artillerie ingericht. Toen de schuilkerkentijd voorbij raakte, werd de Mariakapel² de R.k. Cyriacuskerk (vanaf 1825 of 1827) met de pastorie in de Muntstraat. Tot de Koepelkerk aan het Grote Noord werd gebouwd – vanaf 1879 – en de gereformeerden in de voormalige Mariakapel trokken. Deze kerken er tot 1968 (tot de opening van het Octaaf aan de

Doopsgezinde Kerk rechts met dakruiter (1865) aan de Ramen, ± 1910.

Gezicht op de binnentuin en de Maria- en Catharinakapel (zie nr. 7 en 8).

J. D. Pollstraat). Sindsdien is het cultureel centrum. Het klooster zelf is na de weeshuisperiode ingericht voor een aantal sociale instanties. De panden langs de weeshuistuin worden nu, 2008, door Intermaris Hoeksteen wooncorporatie verbouwd tot appartementen.

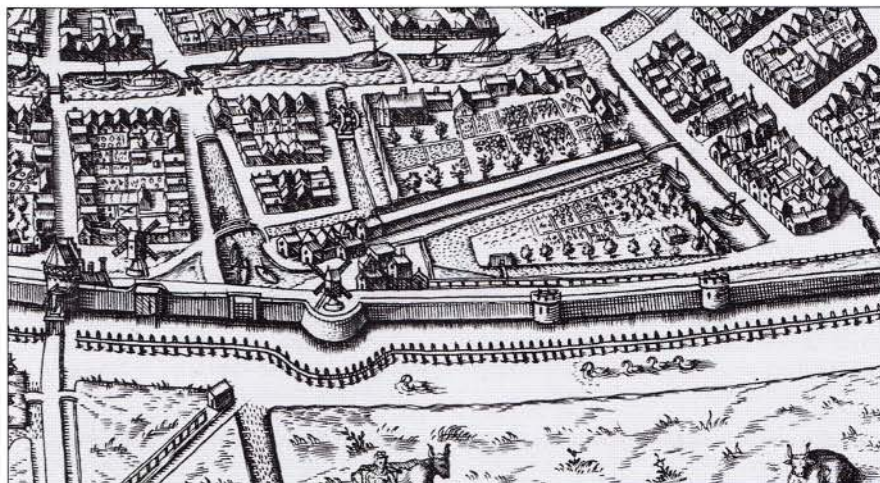
Ook de katholieken hebben vanaf 1770 weer een weeshuis gehad: het R.k. Wees- en Armenhuis St. Jozef aan het Achterom. Na een periode dat dit alleen voor ouden van dagen werd gebruikt, is het in 1985 geschikt gemaakt voor o.a. bewoning door jongeren.

8. Het Catharinaklooster, gelegen tussen het St. Geerten en het St. Mariaklooster, stond aan de Gouw bij de hoek Muntstraat/Achterstraat (van 1400 tot kort vóór 1566). Het werd rond 1550, toen de aanwezigheid van kloosterlingen minderde, met het St. Geertenklooster opgenomen in het St. Agnesconvent. Tertiariissen (d.w.z. de derde regel volgend) van St. Franciscus. Deze waren meestal niet geprofest, zoals de broeders terciannen en waren als

kloostergemeenschap nogal rijk. Volgens Velius (onder 1574) was het Catharinaklooster het rijkste van alle kloosters in de stad. In hun kapel werd in 1586 de Westfriese Munt gevestigd, waarnaar de Muntstraat genoemd is.

9. Het klooster Pietersdal (1426-1573), met kerkhof, stond eerst enigszins buiten de stadsomwalling, maar sinds 1510 erbinnen, aan de Veemarkt. Gesticht vanuit

de Hieronymieten o.l.v. Frederick Matthijsz. werd het al in datzelfde jaar 1426 opgeheven. Omdat daar de bewalling moest worden doorgetrokken, werd het in 1457, naar het Dal verlegd, vergroot en meer officieel gesticht. In 1508 kwam het klooster binnen de wallen te liggen. De broeders waren eerst tertianen (men spelde vaak: terciannen) met priesters in hun midden, vanaf 1461 franciscaanse of carmelitaanse Kruisbroeders. De eersten waren afkomstig uit Amsterdam. Ze voorzagen in hun onderhoud door o.a. bier te brouwen. In 1462 kwam de nieuwe kerk tot stand, die functioneerde tot 1692. Het klooster beschikte ook over een kerkhof. Na 1577 werd hun gebouw – gewijzigd in 1617 – Oude Mannen- en na 1639 ook Oude Vrouwenhuis. Vanaf 1583 ook met dolhuis voor krankzinnigen en criminelen, 'Het Vierkant' genoemd. Verbeterd in 1617 en pas opgeheven in 1814. Daarvóór was het Oude Vrouwenhuis van 1606 tot 1630 gevestigd aan de Wisselstraat, in de oude kloostergebouwen van het Geertenklooster. Naast het Pietersdalkloostergebouw bevond zich indertijd aan de Veemarkt het in 1685 heropgerichte huiszittenarmenweeshuis – het was enige

1596. Gedeelte plattegrond van Paulus Utenwael. Midden op foto naar boven: kapel St. Pietersdalklooster.

2008: de Engelbewaarderskerk aan de Joh. Poststraat.

tijd gesloten geweest –, het tweede burgerlijke weeshuis van Hoorn. Die plek aan de Veemarkt (tegenover het St. Claraklooster) heette vanouds ‘het weidje’ en daar had van 1572 tot 1599 het pesthuis bestaan, waarna de schutterij die zich in de oude kerk had gevestigd er gebruik van maakte. Het voorhuis van het St. Pietershof aan het Dal is van 1692. Daarvoor moest de oude kapel van de monniken gesloopt worden.

Nog steeds fungeert het Pietershof als Oude Mannen- en Vrouwenhuis, maar nu zonder dolhuis! Wel is in de vorige eeuw het nodige gerestaureerd en gemoderniseerd!

De Noorderkerk

10. De Onze Lieve Vrouwe- of Noorderkerk (hout 1426, steen 1440-1441, gewijd 1462, vergroot 1506-1509 en 1519, protestants 1572) stond en staat aan het Kleine Noord, met het in 1599 verhoogde kerkhof eromheen. Ze was anderhalve eeuw lang dé bedevaartskerk van West-Friesland vanwege het beeld op het hoogaltaar van Maria van Hoorn (1426-1570). Volgens Velius was de kerk onder dwang van Claes Geraerdsz. de Molenaer gebouwd op de grond van het huis

van Claes Doede(n)s(z) omdat die na weigering aan de pest was gestorven en zijn burens de weduwe onder druk zetten om het Mariabeeld dat in de haven van Hoorn was gebleven na tegenwind – het was eigenlijk bestemd voor Friesland – een waardige plaats te geven. Veel pelgrims wisten er de steun van Maria te vinden tot het beeld na de Beeldenstorm in 1570 verdween. In 2007 werd op een veiling in New York door het Westfries Museum met eigen geld en giften van particulieren een vijftiende eeuws Mariabeeld gekocht, dat mogelijkwerwijs het ooit zoekgeraakte beeld van Hoorn is! Het beeld draagt een kostbaar kroontje met edelsteentjes en is voorlopig te bezichtigen in één van de kamers van het Westfries Museum tot het wellicht in de toekomst weer in een Hoornse kerk geplaatst kan worden.

In 1802 werd het priesterkoor van de Noorderkerk ingericht als armenkerk.

De Noorderkerk – gerestaureerd in de jaren 1936-1938 en recentelijk in 1970 en 1985 – is nog steeds in gebruik als protestantse kerk (nu PKN) maar er vinden ook andersoortige bijeenkomsten plaats.

11. Op de weg naar Berkhout stond bij het Keern vanaf 1445 (of 1449) een St. Lazerusleprozenhuis. Misschien daarvoor vanaf 1439 al een kleinere voorziening aan het Dampden, dus iets verder van de stad, die door brand was verwoest. Er was een kapel bij die bediend werd door een van de priesters van de kruisbroeders van het Pietershof. Tot het einde van de zestiende eeuw heeft het deze bestemming gehad. Daarna was het een proviënershuis voor oude arme mannen en vanaf 1606 ook voor arme oude vrouwen. Die bestemming had het tot 1662 (toen de functie ervan werd overgenomen door het Pietershof complex), waarna het nog enige tijd gebruikt werd als boerenschuur.

12. De St. Antonius- of Oosterkerk bevond en bevindt zich aan het Grote Oost, gebouwd door één van de gebroeders Doedensz. in 1450 of 1453. Begonnen als kleine houten Antoniuskapel (steen in 1483) die pas gewijd werd in 1488, terwijl ze al was vergroot in 1453. Pas in de dagen van pastoor Claes Joestz. kwam het kerkgebouw tot stand, (1494-1500, vergroot in 1519-1520) dat uiteindelijk gewijd werd in 1523. Al in 1566 werd de kerk als enige aan de protestanten toegewezen, omdat de toenmalige pastoor Clement Maertensz. de Lutherije was toegedaan. Toch werd er in 1573 nog een nieuwe pastoor benoemd, terwijl Maertensz. de eerste dominee van de toen protestants geworden Grote Kerk werd. De voorgevel is van 1615-1616.

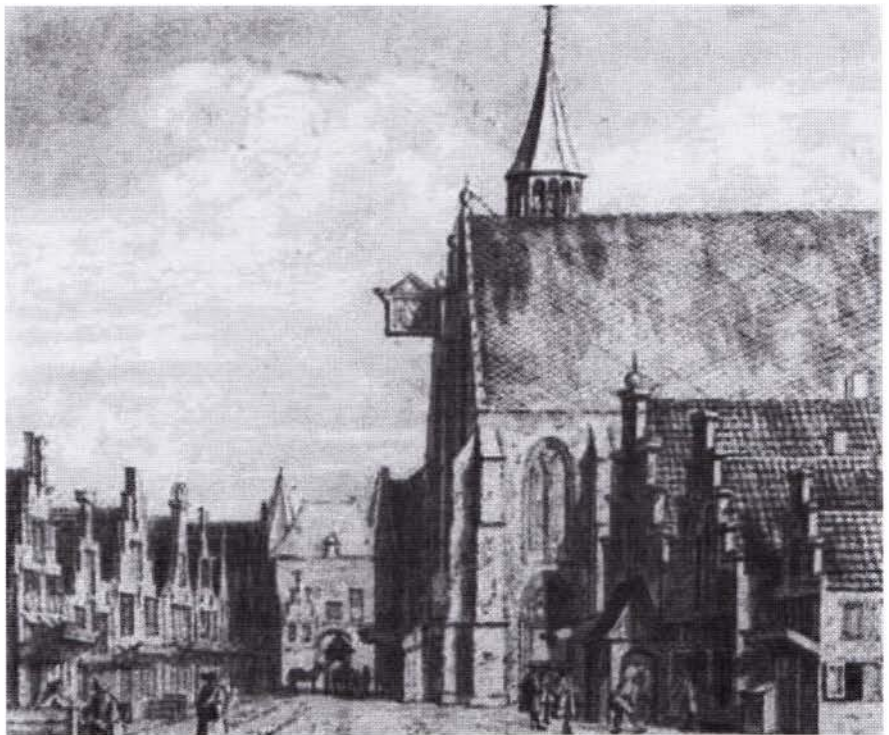
Tussen 1978 en 1982 vond een grote restauratie plaats. Ook nu wordt de Oosterkerk nog iedere zondagochtend gebruikt voor een hervormde kerkdienst, maar officieel is zij (mede vanwege het prachtige orgel uit 1764) een cultureel centrum, waar veel concerten worden gegeven en ook wel

uitvaarten en recepties worden verzorgd.

13. Het Magdalenaklooster bij de Corneliuskapel aan het Grote Oost. Het plan is van 1450 toen de gebroeders Doedensz. het niet eens konden worden over de plaats van een door hen te bouwen kapel: de Antoniskapel, de latere Oosterkerk Elke broer bouwde dus zijn eigen kapel: één op de hoek van de Bagijnensteeg/Grote Oost en één, die aan de Oosterkerk ten grondslag ligt. De Corneliuskapel (in de buurt van de Bagijnensteeg) van Cornelis Claesz. Doedensz. werd gewijd in 1453 en het erbij horende Magdalenaklooster is van 1464. De zusters waren conversinnen van St. Augustinus. Hun klooster had veel ups en downs. Om de ruzie tussen de zusters enigszins tot bedaren te brengen, werden er vanaf 1547 burgers in het klooster gehuisvest en in 1563, tijdens de vergroting van het weeshuis bij het Grote Oost, werden er wezen ondergebracht. Het werd, verdacht van wanorde en Lutherije, al vóór 1570 opgeheven. De kapel werd gesloopt in 1570.

14. Sinds 1467 stond het Clara-klooster op de Kleine Noord ten zuidoosten van de Mariakerk, nu Noorderkerk geheten. De bewoonsters waren Franciscaanse Clarissen, boetezusters of barrevoetszusters genoemd. Ze deden aan ziekenzorg en kleding maken. Het klooster werd in 1500 herbouwd in steen en handhaafde zich tot in 1572.

15. Het klooster Bethlehem aan de Bangertse kant van Westerblokker werd in 1474 of 1475 vanuit Sneek voor Franciscaanse tertiariissen gesticht. De kapel was van 1494 of 1499. In 1479 waren de zusters al overgegaan naar de regel van St. Augustinus en later vestigden ze een dépendance bij de plek waar ze oorspronkelijk vandaan kwamen, bij Sneek in Friesland:

Tekening van de Noorderkerk met doorkijkje naar de Noorderpoort (zie nr. 10), 18e eeuw.

het klooster Nazareth. De zusters voorzagen in hun onderhoud door o.a. een brouwhuis en een wasserij. Ook hun kruidentuin kwam van pas, vooral toen zuster Styn (Christina) er medicijnen van wist te maken (1511). In 1573, na de hervorming, werd het klooster verlaten en afgebroken om te worden opgevolgd door een boerenhoeve.

Noten:

1. Architect Constantijn Muysken, geboren 1843 in Hillegom en overleden in 1922, studeerde bij professor E. Gregel in Delft. Studiereizen naar Italië. 1879-1897 voorzitter Maatschappij ter bevordering der Bouwkunst. Hij werkte in stijl der Hollandse Renaissance met vaak Franse elementen. Zijn enige kerkgebouw is de Grote Kerk te Hoorn. Kasteel Oud Wassenaar is een van zijn bekendste burgerlijke gebouwen. Muysken won de 'prijskamp' voor de Grote Kerk waaraan 4 architecten deelnamen.

2. De Mariakapel brandde op zondag

1 juli 1877 door baldadigheid van een weesjongen geheel uit. In 1880 werd de ruïne gekocht voor f 2500,- (of f 3500,-) van de Gemeente Hoorn om ingericht te worden als Gereformeerde kerk. Eerste dienst 10 maart 1881 in het gerenoveerde gebouw.

Beeld van Maria van Hoorn, nu in het Westfries Museum.

Van de bestuurstafel

Egbert Ottens, voorzitter

Najaarsledenvergadering

De najaarsledenvergadering op zaterdagmorgen 25 oktober j.l. in de Noorderkerk werd goed bezocht. Het programma was gevarieerd. Jaap Bronkhorst, volgens het rooster aftredend, werd bij acclamatie herkozen. Cees Aay vertelde met gebruik van eigen foto's over zijn jeugdijaren als wees in het Weeshuis aan de Achterstraat. IntermarisHoeksteen wil zijn verhaal en foto's bij de oplevering van het restauratiewerk in een boekje publiceren. Een prima idee. Jan van der Heijden van Stichting Stadsherstel informeerde de leden over de restauratie door de stichting van het pand Koepoortsweg 73. Ook daar komt een juweel weer terug. Tot slot bood Jan Wigard namens de Vrijmetselaarsloge West-Friesland het gedenkboek van de loge aan. De loge werd 150 jaar geleden gesticht. Vereniging Oud Hoorn heeft met een bijdrage deze publicatie mede mogelijk gemaakt.

Monumentenprijs

Vereniging Oud Hoorn 2008

De Monumentenprijs van de Vereniging Oud Hoorn 2008 is toegekend aan IntermarisHoeksteen voor de restauratie van het Weeshuis. Het bestuur wil zijn erkentelijkheid en grote waardering voor de wijze waarop IntermarisHoeksteen dit project met alle partijen heeft uitgevoerd, uitspreken. Met een team van betrokken deskundigen is het Weeshuiscomplex op voorbeeldige en zorgvuldige wijze gerestaureerd, zonder ingrijpende wijzigingen aan het bestaande casco. De bestaande constructies zijn op ambachtelijke manier en met authentieke materialen gerestaureerd.

Om te zien hoe mooi het geworden is, hoeft men niet eens naar binnen te gaan, ook van buiten, bijvoorbeeld in de Achterstraat, is te zien dat het Weeshuis weer een parel in de stad is geworden.

Voor geïnteresseerde leden zal een rondleiding worden georgani-

seerd. Aanmelden bij de vereniging.

Hoornse gevelstenen en andere huistekens

Eindelijk is het lang verwachte boek van Henk Overbeek er. Eind oktober werd het door Publicatiestichting Bas Baltus uitgegeven boek, in een meer dan goed bezochte bijeenkomst in het Westfries Museum gepresenteerd (zie openingstoespraak voorzitter Ottens op pag. 158). Het boek getuigt van de grote kennis en liefde voor Hoorn bij de auteur. Deze uitgave is een belangrijke aanvulling op de historische documentatie van onze stad en wij zijn er dan ook zeer blij mee. Het is bovendien een aanrader voor iedereen en een mooi geschenk voor de komende feestdagen. Ook in de winkel van de vereniging kan het boek worden ingezien en aangeschaft.

Gevelstenen terug in het stadsbeeld

Ons bestuur heeft samen met het Westfries Museum een voorstel ontwikkeld om op historisch verantwoorde wijze gevelstenen in onze stad terug te plaatsen of te plaatsen. Ook de Stichting Hoorn 650 wil aan dit initiatief bijdragen. De stichting heeft een bedrag van maximaal €5.000,- in het vooruitzicht gesteld. Wij willen jaarlijks een bedrag reserveren, zodat een fonds ontstaat. Niet te groot, maar er zullen jaarlijks ook geen tientallen gevelstenen worden geplaatst, hoewel we al onmiddellijk na de presentatie van het initiatief het eerste verzoek kregen.

Het Westfries Museum beschikt over een mooie collectie stenen die

Grote opkomst van leden bij de najaarsledenvergadering in de Noorderkerk.

in aanmerking komen. Er kan gekozen worden voor het plaatsen van de authentieke steen of voor het laten vervaardigen van een replica. Soms verdient het maken van een nieuwe de voorkeur. Gevelstenen laten zich lezen als een beeldverhaal in het boek van de stad. Ze zeggen iets over een locatie, gebouw, functie, geschiedenis en voegen zo betekenis aan het stadsbeeld toe. Vandaar hun grote belang. Ook op deze manier wil Oud Hoorn de belangstelling voor de historie van onze stad vergroten.

Tijdens de toekenning van de jaarlijkse monumentenprijs van Vereniging Oud Hoorn is Intermaris-Hoeksteen toegezegd, dat deze steen, 'De liefde', uit 1635, voorstellende een moeder met haar twee kinderen, in de gevel van het gerestaureerde Weeshuis geplaatst kan worden. Het museum wil de originele steen in de kerncollectie bewaren. Vandaar de keuze voor een replica. Op de website staat een afbeelding van de steen.

Relatie met het gemeentebestuur

Begin september ontmoeten een delegatie van het bestuur van Vereniging Oud Hoorn en wethouder Van der Maat, bijgestaan door enkele ambtenaren elkaar op het stadhuis. Deze jaarlijkse afspraak is een goede zaak om over en weer gemeenschappelijke onderwerpen te bespreken. Oud Hoorn wil een goede relatie met de gemeente onderhouden en een constructieve partner zijn waar het om de historische belangen van de binnenstad gaat. Toch heeft de vereniging soms het idee dat zij niet altijd serieus wordt genomen. Zo lijkt het alsof de plannen die bouwkundestudenten op verzoek van de vereniging en in samenwerking met het Architectuurcentrum Hoorn maakten, geen rol meer

Gevelsteen 'De liefde' uit 1635: nu in Westfries Museum.

spelen bij de plannen voor het Stationsgebied. Ondanks deze kritiek is het overleg volgens beide partijen zinvol en ook plezierig. Wij hebben het gemeentebestuur gecompimenteerd met de voortvarendheid waarmee de panden Koepoortsweg 43 en 45 werden beschermd. Voorts hebben we aangedrongen op het instellen van een regeling waarbij panden waarvan de monumentale status wordt bestudeerd een vorm van voorbescherming krijgen. De wethouder deelde mee dat dit idee ook op het stadhuis ter sprake was gekomen. Tot slot brachten wij ook de staat van een aantal begraafplaatsen in de gemeente ter sprake.

Bomen Onder de Boompjes

Op één dossier blijven gemeente en vereniging helaas lijnrecht tegenover elkaar staan. De Hoor- en Adviescommissie Bezwaarschriften heeft de vereniging en het comité Zonder de Boompjes in het gelijk gesteld inzake de herplant van de bomen langs de kade aan de overzijde van Onder de Boompjes. Vervolgens heeft de gemeente nader advies bij een

ander bureau ingewonnen. Ondanks alle eerdere toezeggingen van het college om tien volwassen bomen terug te planten houdt het college op basis van dat nieuwe advies vast aan de zes eerder dit jaar geplante platanen. Dat advies is ons toegestuurd. Wij mochten er op reageren. Ook werd opnieuw een mondelinge hoorzitting aangeboden. Als bestuur hebben wij aangegeven daar geen behoefte meer aan te hebben. Naar alle argumenten van de vereniging en het actiecomité is niet geluisterd. Ook niet naar dat van de Bezwaarcommissie. De situatie lijkt inmiddels onomkeerbaar. Door vast te houden aan ons standpunt jagen we de gemeenschap op nog hogere lasten. Dat willen wij niet. Wat ons meer stoort dan dat de gemeente haar ongelijk niet wil erkennen is de hautaine opstelling. Een woord van verontschuldiging voor de van alle kanten foute procedure kan er nog steeds niet van af. Wij hebben het college medegedeeld dat wij het definitieve besluit afwachten.

Bestemmingsplan binnenstad

Afgelopen zomer heeft een commissie, bestaande uit Piet de Mun- nink, Ed Wagemaker, Frans van Iersel, Rita Lodde, Coen Droog, Jaap Bronkhorst en uw voorzitter zich gebogen over het concept Ontwerp-Bestemmingsplan Binnenstad. Het gemeentebestuur zond dit concept aan een aantal instanties toe met verzoek om commentaar. De reacties – onze brief was een lijvig document – worden betrokken bij de opstelling van het Ontwerp-Bestemmingsplan dat naar wij hopen nog voor het eind van dit jaar in procedure wordt gebracht. Een actueel en geldig bestemmingsplan is hard nodig om ongewenste ontwikkelingen in de binnenstad te voorkomen en andere ontwikkelingen in banen te leiden. Tijdens de najaarsleden-

vergadering heeft ons lid Frans van Iersel het voorliggende concept en de reactie van de vereniging toegelicht.

Cadeaubonnement

Het bestuur heeft besloten om nog dit jaar een cadeaubonnement te introduceren. De prijs is vastgesteld op €15,- voor een jaarabonnement op de diensten en het kwartaalblad van de vereniging. Het abonnement kan in de winkel worden aangeschaft tegen contante betaling. Elders leest u daar meer over.

Vereniging Oud Hoorn 100 jaar

Zover is het nog lang niet. We moeten nog negen jaar wachten. Maar over wat we willen wordt al nagedacht. Sommige onderwerpen vragen een lange voorbereidingstijd zoals gebleken is bij de publicatie van de Veliuskroniek. Om die reden is gestart met de voorbereidingsgroep voor de grote publicatie. Bovendien is er het lustrumjaar in 2012. Het ligt in de bedoeling in 2017 een publicatie te laten verschijnen waarin de geschiedenis van Hoorn van de laatste twee eeuwen wordt belicht. Het wordt een publicatie gericht op een groot publiek, niet zozeer een zwaar wetenschappelijk werk. De gedachten gaan uit naar de opbouw rond tien thema's en per thema ongeveer tien artikelen. Als voorbeelden van thema's kunnen worden genoemd bestuur en politiek, economie, bouwen en wonen, maatschappelijke zorg.

Naast dit boek wordt gedacht aan:

- een nieuw raam voor de Oosterkerk;
- een documentaire met beeldmateriaal van 100 jaar stadsgezicht en monumenten;
- beeld Kerkmeijer bijvoorbeeld in het Noorderplantsoen;

- tentoonstelling en boek Hoorn Monumentenstad;
- fotoboek met de ansichten van Van der Zel;
- scholen- jeugdproject;
- artikelen kwartaalblad bundelen;
- informatieborden in de stad.

Voorlopig zijn we nog bezig met de inventarisatie van ideeën en zijn nieuwe suggesties van harte welkom bij het bestuur.

Verhalen van Van der Knaap

Jan Piet van der Knaap heeft enkele maanden voor zijn overlijden een reeks korte verhalen bij de vereniging bezorgd. 'Zie maar wat je er mee doet', zei hij. Jan Lodde heeft de verhalen geredigeerd. Vervolgens is een klein aantal afdrucken gemaakt. Alle gidsen hebben een exemplaar gekregen. Zij kunnen de bijdragen van Van der Knaap door de door hen gegidste wandelingen weven.

Tegen kostprijs zijn voor belangstellenden nog enkele exemplaren in de winkel verkrijgbaar.

Bouwkunstcursus

Het bestuur kan u mededelen dat de bouwkunstcursus weer wordt opgestart. Boudewijn van Langen is bereid om samen met Femke Uiterwijk de cursus te geven. Fijn want het is een belangrijke activiteit van de vereniging, waardoor kennis wordt overgedragen en verbreed.

Tentoonstelling Giel van der Zel

Vrijdagmiddag 7 november 2008 werd de tentoonstelling uit de rijke collectie van Giel van der Zel in het Pakhuis geopend door Giel van der Zel junior en Trudy de Rooij. De tentoonstelling is het werk van Femke Uiterwijk, Marit Veerman en Trudy de Rooij. Wij

zijn nogmaals de familie Van der Zel zeer erkentelijk dat we deze unieke collectie konden verwerven. Vanwege de grote historische waarde van het materiaal hebben we contact gelegd met het Westfries Archief. Daar is de collectie inmiddels veilig en onder de meest optimale condities opgeborgen. De collectie is, met dank aan vooral Lena Bonte, inmiddels grotendeels door de vereniging gedigitaliseerd. Bij de vereniging en het Archief is het digitale archief toegankelijk. Er is zoveel materiaal dat meer tentoonstellingen te realiseren zijn. In ons achterhoofd speelt nog de gedachte aan een publicatie. Eerst wachten we de reacties op de tentoonstelling af.

Tentoonstelling Jeroen Kho

Naar aanleiding van de tentoonstelling Jeroen Kho en vragen vanuit de ledenvergadering heeft het bestuur het tentoonstellingsbeleid geactualiseerd. De Stichting Jeroen Kho heeft Vereniging Oud Hoorn als dank voor de expositie de foto van de haven van Hoorn van de helaas jong overleden fotograaf tijdens een intieme bijeenkomst met een delegatie van het bestuur overhandigd.

Herdruk Kroniek Velius

Meldde ik in het laatste Kwartaalblad hoopvol dat er wellicht een herdruk van de succesvolle uitgave van de Velius-kroniek zou komen, Boekhandel Stumpel, die geïnteresseerd was in een herdruk en voor deze tweede druk zorg zou dragen, heeft daar inmiddels van afgezien. De kosten en daarmee de verkoopprijs worden te hoog. Jammer. Wie het boek heeft, weet zich nu verzekerd van een uniek exemplaar.

Hoofd- tevens eindredacteur Kwartaalblad

We zijn als bestuur nog steeds op

zoek naar een hoofd- tevens eindredacteur voor het Kwartaalblad van de vereniging ter vervanging van Femke Uiterwijk die te kennen gegeven heeft met dat werk te willen stoppen. Als u mensen weet die dat zouden kunnen en/of willen, meldt dat ons. Wij nemen dan contact op.

Volgend jaar willen we proberen meer kleur toe te passen in het kwartaalblad. Onder meer voor de omslag.

Nieuw(s) op de website

In de rubriek kerken zijn nu ook de beschrijvingen van de Noorder-

kerk voorzien van fraaie foto's gepubliceerd. Hulde aan met name Lena Bonte en Hillebrand Peerdeman, naast de verschillende schrijvers, fotografen, correctoren en adviseurs.

Voor de derde maal doet de website van de vereniging mee aan de archievenprijs.nl. De website wordt o.a. technisch, inhoudelijk en op gebruikersvriendelijkheid beoordeeld. Vorig jaar behaalden we een eervolle vermelding, wat neerkwam op de tweede plaats. Het Historisch Nieuwsblad zal deze keer uit alle binnengekomen tips in combinatie met eigen

inbreng een favorietenlijst samenstellen van Beste Historische Websites.

Deze lijst wordt in januari 2009 in het Historisch Nieuwsblad opgenomen. Nieuw is ook dat het aantal categorieën dit jaar is uitgebreid.

Websites kunnen getipt worden in de categorieën archiefdiensten, historische verenigingen, musea en historische themawebsites. Per categorie valt er een eervolle vermelding te behalen. Daarnaast wordt één onbetwiste winnaar gekozen. U kunt het op de website volgen.

Werkgroep Begraafplaats Keern Hoorn

John Lamers

Stand van zaken

Bemoeienis van de heren de Graaf en Lamers leidde ertoe, dat in januari 2008 het vervallen graf van Mr. Gerard Lodewijk Carbasius werd opgeknapt.

Dat werd mogelijk gemaakt door financiële medewerking van de Stichting Carstijn's Capellerye en bouwbedrijf Hoorn '80. Op verzoek van Rita Lodde, bestuurslid van Vereniging Oud Hoorn, werd de werkgroep Begraafplaats Keern opgericht.

Al dadelijk meldden zich een aantal personen, die zich bereid verklaarden om hulp te bieden bij het opknappen van de graven.

Alhoewel dit aanbod in dank werd aanvaard, kon niet op korte termijn met de werkzaamheden worden begonnen. Immers, er moet uitgezocht worden wie de eigenaren van de graven zijn en zo deze gevonden worden: geven deze mensen toestemming voor het plegen van onderhoud?

Tencinde op deze vragen en nog vele andere antwoord te krijgen, werd door mij een onderhoud aangevraagd bij de verantwoorde-

lijke wethouder, Mevrouw C. van Weel.

Tijdens dit onderhoud werd de werkgroep toestemming verleend om bij het achterhalen van eigenaren gebruik te maken van gemeentelijke bestanden.

Diana van den Hoogen en ik zijn sedert april 2008 bezig om de 1800 graven in kaart te brengen. De gemeente Hoorn stelde hiervoor een plekje beschikbaar in de ruimte van de archeologische dienst. Er wordt gebruik gemaakt van gegevens van de gemeente Hoorn uit de 19e eeuw. Onmisbaar hierbij is de hulp van Leo Hoogeveen.

Het inbrengen in een computerbestand is een zaak van lange adem. Tot nu toe zijn 718 (stand per medio november 2008) van de 1800 graven ingebracht. En dan te denken, dat hierna nog de 20e eeuw moet volgen.

Betrokkenen

Diana van den Hoogen, John Lamers, Rita Lodde (verzorgt de coördinatie) en Leo Hoogeveen, namens de gemeente Hoorn, tevens archivaris Vereniging Oud Hoorn.

Doel

Het gaat om het behoud van graven van voor Hoorn belangrijke personen en monumentale graven. Na het in kaart brengen van de graven is er een goede inventarisatie van op te knappen, te onderhouden graven nodig. Daarna moet toestemming verkregen worden, voorzover mogelijk en daarna geld. Eén en ander dient in nauwe samenwerking met de gemeente Hoorn te geschieden.

Organisatie

Werkgroep als onderdeel van de vereniging Oud Hoorn.

1. Past in doelstelling
2. Faciliteiten van Oud Hoorn: vergaderruimte, secretariaat etc.
3. Budget van Oud Hoorn
4. Basis voor aanvragen subsidie

De werkgroep heeft een grote mate van zelfstandigheid en een relatie met het bestuur via Rita Lodde.

In februari 2008 hebben Vereniging Oud Hoorn en ik, John Lamers, plaatsing van de begraafplaats op de gemeentelijke monumentenlijst aangevraagd. Dit verzoek is momenteel in behandeling.

Van zout, zoutketen, waterschepen en sloopshout

Henk van Woesik

Beknopte historie van de zouthandel

Al in de tijd van de Romeinen was zout kostbaar. Het diende zelfs als betaalmiddel. Zo kregen soldaten hun soldij uitbetaald in zout, het *salarium*, een woord dat nog voortleeft in ons woord *salaris*. Zout zou ook in later tijden een geliefd artikel blijven, als smaakversterker in kaas en boter en als onmisbaar conserveermiddel voor het bewaren van vlees en haring. Hiervoor waren grote hoeveelheden zout nodig.

Ondanks het zouten kon haring maar kort bewaard worden. Dat veranderde in de loop van de 14^e eeuw, toen Willem Beukelszoon het haringkaken vanuit Schoonen¹ meebracht naar ons land. De haring kon daardoor langer worden bewaard, met als gevolg dat de vraag naar haring groter werd. Toen Hoorn ook nog het grote haringnet breide en een groter buisschip ontwikkelde, werd haring gevangen bij de vleet. Zo kon de haring ons nationale voedsel worden.

Door al deze ontwikkelingen nam de vraag naar zout toe. De haringindustrie gebruikte grote hoeveelheden, wel 1 ton zout per 5 ton haring. In 1575 was het totaalverbruik aan zout in Nederland 46.200 ton. Hiervan werd 32% door de vishandel en 68% voor huishoudelijk gebruik toegepast, vooral voor het zouten van vlees. Meer dan 450 zoutketen waren in de Nederlanden nodig om al dat zout te raffineren. Zeeland nam de helft hiervan voor zijn rekening.² Waar kwam deze grote hoeveelheid zout vandaan? Een deel werd vanaf de Karolingische tijd, met

Zoutwinning in Setubal, Portugal. Bij de rivier de Sado wordt zout gewonnen zoals de Romeinen dat daar deden.

Foto: Portugees verkeersbureau, Den Haag.

name van de 11^e tot de 14^e eeuw gewonnen in eigen land, vooral in Zeeland. Dit gebeurde door het zogenaamde darink delven, ook wel moernerren of selneren genoemd. Darink of derring is verzilt veen. Dit werd gedroogd en verbrand. Wat overbleef was een halfproduct, het zogenaamde 'zel'. Dit werd naar zoutziederijen of zoutketen vervoerd, waar het werd vermengd met zeewater om daarna in pannen te verdampen. Zowel voor de verbranding als de verdamping was weer een grote hoeveelheid turf nodig: Feij stelt dat bij het darink delven voor een jaarproductie van 70 last³ witzout per pan ruim 1,4 miljoen kg turf nodig was. De grote hoeveelheden veen die hiervoor binnen- en buitendijks moesten worden afgegraven, dreigden te leiden tot overstromingen. Het darink delven werd om deze reden verboden. In

Noord-Holland is deze manier van zoutwinning overigens maar weinig toegepast.

Om aan de grote vraag naar zout te voldoen, moest men het ergens anders halen, allereerst in Frankrijk: in 1427 werden in de baai van Bourgneuf acht Noord-Hollandse schepen gesignaleerd, waarvan vier uit Hoorn en vier uit Amsterdam, om het zogeheten 'Baaizout te halen'.⁴ In 1443 stond een ieder verbaasd over de enorme zoutvloot uit Holland, Zeeland en Friesland, die in dezelfde baai voor anker ging.

In de loop van de 16^e eeuw ging men zout van betere kwaliteit uit Portugal halen, met name uit Setubal. Tijdens de opstand tegen het Spaanse bewind, die resulteerde in de Tachtigjarige Oorlog, kregen de Spanjaarden na enige tijd door, dat de Hollanders schrikba-

rend veel geld verdienen aan deze zouthandel. In 1590 verbood Koning Philips II, die toen ook koning van Portugal was, dan ook de zouthandel met ons land.

Ondanks de vijandelijke sfeer ging de zouthandel op Setubal door en deze nam zelfs grote vormen aan. In de eerste helft van de 17e eeuw werden op een bepaald moment in Setubal 100 zouthaalders gesigna- leerd waarvan 40 uit Hoorn.⁵

Het zout werd ook van verder gehaald en wel bij de Kaap- verdische eilanden (de zouteilan- den) en vandaar zelfs bij de Caraïben, uit de zoutzeeën van Punta de Araya.

Vanuit dit gebied zeilden in 1600 al 30 tot 40 schepen van de West- Indische Compagnie met zout naar Hoorn.

Tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) zagen de Spanjaarden kans om alle Hollandse zoutwin- plaatsen hier te vernietigen.

In de 17de eeuw verplaatste de zouthandel zich vanuit Zeeland naar het Noorderkwartier en West-Friesland. Hier werd Hoorn het centrum van de zouthandel.⁶

'Darinck delven'. Gegraveerd door J. C. Philipz naar een tekening van C. Pronk 1745.⁷

Feij schrijft erover:

In Alkmaar, Edam en Monnikendam nam het aantal zoutketen langzamerhand in aantal toe. In de laatstgenoemde plaats bevonden zich in 1630 15 zoutketen, met 69 pannen in werking. Het belangrijkste Hollandse zoutcentrum lag bij Hoorn, waar enige tientallen zoutketen waren gevestigd. In Enkhuizen bevonden zich zowaar 80 zoutketen.

Hoorn richtte zich, gezien het relatief weinige aantal zoutketen, niet zo zeer op het raffineren van het zout, maar meer op het transport ervan.

Toen de zoutwingebieden van Punta de Araya voor Holland waren verloren, verplaatste de zoutwinning zich naar Curaçao en vooral naar Bonaire, dat in 1634 door de Hollanders op de Spanjaarden werd veroverd.

De aanvoer van ruw zout over zee

Zout uit het buitenland werd met schepen aangevoerd, de zogenaamde zouthaalders. Vooral fluit- en katschepen waren hiervoor uitermate geschikt. Ze konden, mede door de geringe bewapening die ze voerden, veel vracht vervoeren. Het ruwe zout werd in bulk gestort in het laadruim.

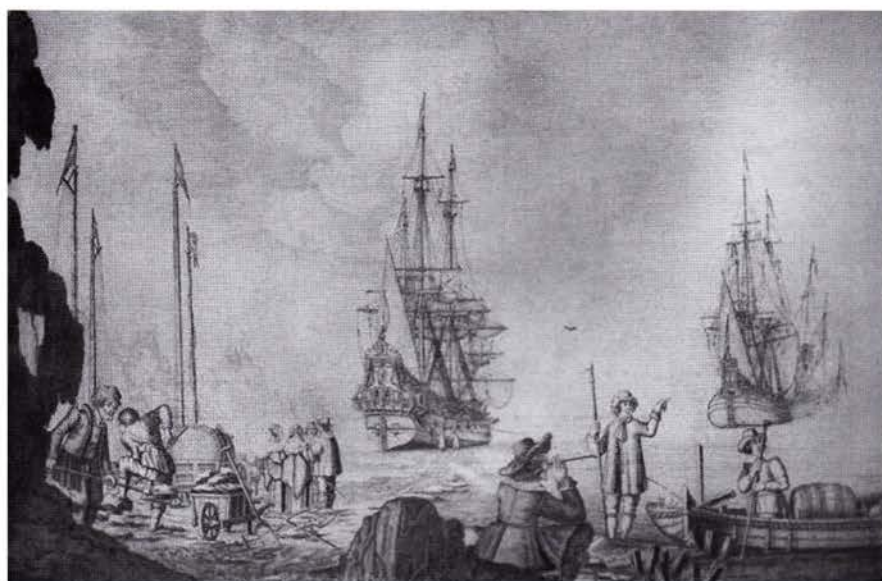
Het baazout uit Frankrijk was vuil en het bevatte veel magnesiumchloride, waardoor het nauwelijks geschikt was voor het zouten van de haring. Het gaf een bittere smaak en een bruine kleur aan de vis. Het zout uit Setubal was veel zuiverder. Het verschil in kwaliteit tussen het zout uit Bourgneuf en Setubal, beide afkomstig uit Atlantische Oceaan is goed te verklaren. Door de grote aanvoer van materialen uit het Centraal Massief door de rivier de Loire wordt veel sediment in de Baai van Bourgneuf afgezet. Hierin is naast vele andere stoffen het magnesiumchloride sterk vertegenwoordigd. In de baai van Setubal komt daarentegen maar een kleine rivier uit, waardoor het zeewater in deze baai veel minder sediment bevat en het zout veel zuiverder is. Dit zout was zelfs direct te gebruiken voor de haringindustrie.

De Hoornse schippers hadden een florerende vrachtvaart in het zout. De lading werd hoofdzakelijk vanaf de winplaats direct doorgevoerd naar de plaats van bestem-

Bonaire: Geen zoutketen maar slavenhuisjes. In 1634 veroverden de Hollanders Bonaire op de Spanjaarden. De grote zoutpannen hier waren een goudmijn.

Foto: Alida Thorpe.

Grisaille van *Experiens Sillemans* (ca.1611-1653), Maritiem museum, Amsterdam. Noordnederlandse zouthalers aan het werk, vermoedelijk op de Kaap-Verdische Eilanden. Het klipzout wordt ingeladen onder dekking van een oorlogsschip. Rechts ligt de zouthaalder, een fluitschip.

ming. Dit waren meestal de havens in de Oostzeelanden. Hoewel de toegevoegde waarde bij zuivering van het ruwe zout zeer hoog was werd in Hoorn, gezien het aantal zoutketen elders, maar weinig zout gezoden.

Het conserveren van Scheepshout

Fluitschepen waren uitermate geschikt om zout te vervoeren. Herman Ketting schrijft hierover het volgende. “*De Heren XVII gaven in de zomer van hetzelfde jaar (=1619) de Hoornse bewindhebbers opdracht tot het kopen van twee fluitschepen ‘van omtrent 200 lasten (1 last is 2 ton), te voren zouthaalder geweest zijnde’. Het hout van deze schepen was vanwege hun vroegere lading namelijk extra geïmpregneerd*”.⁸

De Kamer van Hoorn kon bij gebrek aan aanbod van zulke schepen de opdracht niet uitvoeren. Dat deze zo gewild waren kwam omdat tijdens de bouw van deze schepen de inwendige eikenhouten delen onder de waterlijn van de romp werden geïmpregneerd

Pekelspuit, begin 19de eeuw. Maritiem Museum Rotterdam.

De pekelspuit werd gebruikt voor conservering van de spanten en huidgangen van de schepen.

met pekels. Door de conserverende werking van het zout op het eikenhout werd de levensduur van het schip aanmerkelijk verlengd. Zouthaalder hadden daardoor een hoge marktwaarde.

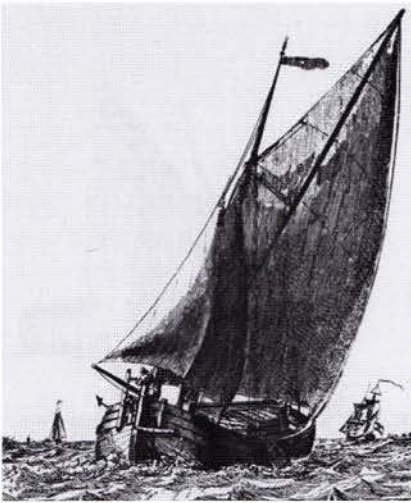
In 1620 werden zes ‘cleijne fluyten’ aanbesteed voor de vaart in Azië. De Heren XVII van de Verenigde Oost-Indische Compagnie stuurde deze fluiten mee met de grote retourschepen naar Oost-Indië. Ze voeren als bevoorradingschepen mee met de vloot. Ongetwijfeld waren ze ook met pekels behandeld.

De waterschepen

Waterschepen voeren de zee op, ver weg van het vervuilde water bij de steden, om schoon zeewater in te nemen. Deze schepen waren uitgerust met een zogenaamde bun, een apart compartiment in het schip, die men via een inlaat vol met water kon laten lopen. Als de bun vol was werd de inlaat gesloten en voer het schip naar de zoutkeet om het schone zeewater af te leveren.

Bij de zoutketen werd het zeewater overgeheveld in een zoutwaterreservoir dat was aangelegd in de nabijheid van de pekelpuit.

Een zelfde soort waterschepen werden in de visserij gebruikt. Hier werd de bun gebruikt om de gevangen vis vers en levend te houden. Bij deze schepen waren de huidplaten ter hoogte van de bun geperforeerd waardoor vers zeewater in en uit kon stromen. Een beroemd en veel voorkomend type was het Marker waterschip. Dit schip bleek ook uitstekend geschikt om als sleepboot te fungeren. Een stuk of tien van deze stabiele scheepjes sleepten zeilend een grote lege koopvaarder van de rede van Texel naar de thuishavens Enkhuizen, Hoorn en Amsterdam.

'Een Waterschip Zout water voor de Zoutkeeten halende'. G. Groenewegen, 1789. De term waterschip duidt op een functie, het is geen scheepstype. Het afgebeelde schip is een eind 18^e eeuwse tjalk.

Zout en zeewater wordt pekkel

De zuivering van het ruwe zout vond plaats in de zoutkeet. De keten lagen vanwege brandgevaar meestal ver van de bewoning en op een plaats waar de waterschepen konden afmeren om het schone zeewater, nodig voor het zuiveringsproces, te kunnen overhevelen. Het zeewater werd gestort in een zoutwaterput die voorzien was van een pomp. Naast deze put was een grote houten bak, de pekkelbak, waarin de pekkel werd gemaakt. Het ruwe zout werd in de pekkelbak geschept waarna het al roerend werd vermengd met het uit de put opgepompte zeewater. De pekkel werd net zolang met zeewater verdund tot het hierin drijvend meettoestel het juiste soortelijk gewicht aangaf. Dit meetapparaat bestond bijvoorbeeld uit een dober verzwaard met lood.

Ook een ei werd wel toegepast. Als de pekkel was goedgekeurd werd het overgeheveld naar de grote zoutpannen.

Het bijgaande plaatje rechts geeft een goed beeld van de constructie van een zoutpan.

Voor een deel zal de pekkel zijn gebruik voor het injecteren van het hout van de schepen in aanbouw.

Het zieden⁹ van zout

De pan in de zoutkeet stond op een ronde stenen constructie. Hierin werd het pekkel opgewarmd tot een bepaalde temperatuur. Als brandstof werd meestal turf gebruikt. Ook zal het afvalhout van de scheepswerf zijn gebruikt als brandstof.

Het raffineren van het ruwe zout was een ingewikkeld proces, een ooggetuigenverslag geeft dit goed weer: "... Ik vond het wonderbaarlijk om te zien hoe de kolkende, dampende massa van baaizout en zeewater langzaam veranderde in spierwit zout. Het vuil kwam vanzelf als een vlies bovenop de pan drijven en kon er gemakkelijk worden uitgeschept. Het witte, gekristalliseerde zout werd vervolgens op zakken te drogen gelegd. Werd het water aan de kook gebracht, dan kreeg je ziedzout. Dat werd gebruikt om haring mee te zouten. Om het duerde-

re en veel wittere braadzout te maken, moest de pan urenlang op een klein vuurtje sudderen..."¹⁰

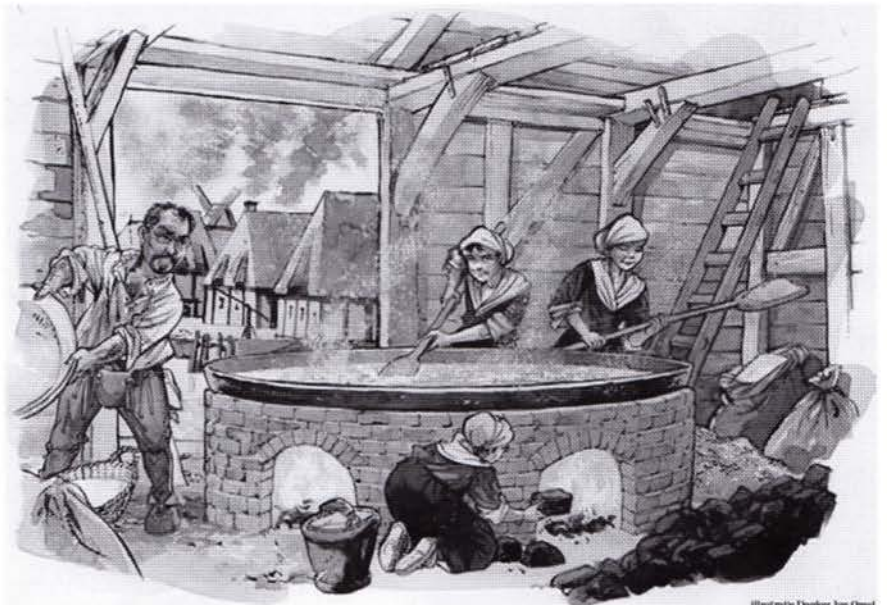
In het baaizout zaten vele ongewenste stoffen. Om deze te binden werd ossenbloed aan de pekkel toegevoegd. De ongewenste stoffen kwamen na verloop van tijd aan de oppervlakte drijven, waarna de keetknecht ze kon afromen.

Na een langdurige opwarming en koken begon het zout in de pan te kristalliseren.

Hoe langer de pekkel werd verwarmd des te fijner van structuur werd het zout.

Het grove zout werd verkregen door de pekkel gedurende 2 à 3 dagen op ongeveer 70 graden Celsius te verwarmen. Voor het verkrijgen van fijnkorrelig keukenzout moest de pekkel ongeveer 6 uur lang op 100 graden Celsius worden gekookt.

Als het meeste vocht was verdampt en het zout nagenoeg was uitgekristalliseerd, dan werd het nog kleffe zout uit de pan in de zoutmanden geschept. Nadat het in de

Het werk in de zoutkeet.

Om de inhoud van de pan dagen lang op een constante temperatuur te houden, werkten de keetmeiden en -knechten dag en nacht door om het proces op gang te houden.

Tekening van Danker Jan Oreel.

manden was uitgelekt, werd het naar de 'den', een schuin aflopende vloer of zolder, gebracht om daar verder te drogen.

Het zoutziedersbedrijf was een continue bedrijf, het ging dag en nacht door.

De vloeistof die in de pan achterbleef bij het raffineren, de zogenaamde moederlaag, bezat een hoog gehalte aan jodium, magnesium en vele andere stoffen. Deze werd door de zoutziedersbaas aan apothekers verkocht. De apotheker verpakte het in kleine flesjes en verkocht het als geneesmiddel.

Na verloop van tijd zette zich een harde laag af in de pan, het zogenaamde keetspek.

Deze laag kalk of gips verlaagde het rendement van het zieden aanzienlijk. Het keetspek werkte als een warmte-isolerende laag in de pan, waardoor er meer moest worden gestookt. Voordat het volgende proces werd opgestart moest de keetspek worden verwijderd.

De keetbaas, keetmeiden en keetknechten

De eigenaar van de zoutkeet had als hoofd van de zoutkeet een keetbaas in dienst.

De keetbaas had door zijn jarenlange ervaring een grote kennis van het zoutziedersbedrijf. Hij had voor het werk in de keet de beschikking over een aantal assistenten, de keetmeiden en keetknechten. Deze voerden het dagelijkse werk in de keet uit. Ze hielden het vuur gaande, roerden de inhoud van de zoutpan, schepten de manden vol en sjouwden deze naar de den, kortom ze voerden alle voorkomende werkzaamheden in de zoutkeet uit. Voor het werk dat minder kennis vereiste werden losse krachten ingehuurd.

Stookvloeren, een houten bak en een scheepswerf

Zowel de zoutketen als de scheeps-

werven gebruikten pek. De zoutketen voor het raffineren van het zout en de scheepsbouw voor het injecteren van de pek in de spanten van een schip in aanbouw.

Tijdens de archeologische opgravingen bij de Karperkuil van 2000-2001 is een scheepshelling blootgelegd uit 17^e eeuw. Uit archiefstukken was al bekend dat er eind 16^e eeuw een zoutziederij stond in de omgeving van het Kleine Oost. Vlakbij de scheepshelling werden drie ronde stookvloeren gevonden van verbrande bakstenen, die deel uitmaakten van zoutziederijen die vanaf het einde van de 18^e tot in de eerste helft van de 20^e eeuw op de locatie gevestigd waren.¹¹ De stookvloeren en de scheepshelling lagen dicht bij een houten bak, waarnaast zich een waterput bleek te bevinden, met daarin de restanten van een waterpomp. Waarvoor de houten bak gediend heeft wordt nog onderzocht, maar het is zeker niet uit te sluiten dat het hier gaat om een oude pekkelbak. Het zou een mooi bewijs zijn voor de samenwerking tussen een zoutziederij en een scheepswerf.

Maar zout werd voor nog een ander doel gebruikt. Hoorn bezat, met name in de 19^e eeuw een grote zuivelmarkt. Bij de bereiding van boter en kaas speelde zout een grote rol. Voor de conservering van haring zal in Hoorn weinig zout gebruikt zijn. Die handel speelde zich vooral af in Enkhuizen.

Het einde van de zouthandel en zoutziederij

In het begin van de 20ste eeuw werd in de bodem van Overijssel bij Boekelo zout aangeboord. Het oprichten van de zoutfabriek AKZO bij Boekelo luidde het einde in van de grote hoeveelheid zoutziederijen in het land.

Ook de enige, nog in 1904 opgerichte zoutziederij van Hoorn

moest het snel opgeven. Deze ziederij, 'De Toekomst', in de volksmond ook wel 'De Zoutkeet' genoemd, stond op dezelfde plaats aan het ABC waar al in de 17^e eeuw een zoutziederij zou hebben bestaan.¹²

Noten:

1. In de 14^e eeuw was de Oostzee de plaats waar de haring zich ophield. Deze werd door Hollanders verhandeld op een stukje land, Schoonen, aan de zuidwestkust van Zweden. In de 15^e eeuw trok de haring naar de Noordzee.
2. P.J. Feij, *De zoutketen van Arnhemuiden*, <http://www.arnehistorie.com/arneklinken/zout.htm>
3. 1 last zout = 3000 liter zout = 2600 kg.
4. P. Koster, *Hoorn in de middeleeuwen*. Amsterdam, Parijs 1929.
5. Rob de Knecht, *Hoorn en de Zee*, Hoorn 2002, p. 77.
6. Zie ook G. M. Lesger, *Hoorn als Stedelijk Kooppunt*. Hilversum 1990.
7. De prent is waarschijnlijk gemaakt naar een zestiende eeuwse schilderij op een paneel in de Burgemeesterskamer van het oude stadhuis in Zierikzee. Voor dit origineel en voor nadere informatie zie de notitie-in-voorbereiding van Dr. K. A. H. W. Leenders op <http://users.bart.nl/~leenders/txt/darink1.html>.
8. Herman Ketting, *Fluitschepen voor de VOC*. Zaltbommel 2006, p. 27.
9. Zieden betekent koken.
10. Citaat uit het artikel 'Als het water suddert krijg je braadzout' door Ingrid Huibers, *Provinciaal Zeeuwse Courant* van 5 april 2005.
11. T. van de Walle-van der Woude, *Karperkuil, Een 17^e eeuwse scheepswerf in Hoorn*. Opgravingen van de gemeentelijke Archeologische Dienst. Hoorn 2003, p. 6 t/m 10.
12. W.A. Braasem, H.O.J. de Ruyter de Wild, *Hoornse Herinneringen*.

En wat gebeurt er op www.oudhoorn.nl?

Jan Floris

Met pieken van 1.000 bezoekers per dag worden we in ieder geval gelezen. Bijvoorbeeld in de dossiers van de Koepoortsweg en die van de bomen aan de Weeshuistuin. Op diverse manieren wordt er ook gezocht: In de winkelrubriek, de actualiteitsrubriek, de index van kwartaalbladen, de archiveringsrubriek etc. U vindt natuurlijk de

aankondigingen van wandelingen en lezingen, maar ook van de ledenvergadering en de tentoonstellingen. Inhoudelijke rubrieken besteden aandacht aan kerken, bedrijven en scholen. Er wordt steeds meer en beter geplaatst. Een prachtige beschrijving van de Noorderkerk, met mooi foto-materiaal is in oktober gereed gekomen. Als

u gaat kijken ziet u wellicht dat we weer meedoen aan een beoordeling van de website door het Historisch Nieuwsblad en van Ree archief-systemen. Een deskundige jury heeft ons in de voorgaande jaren genomineerd, wat vorig jaar ons tot een eervolle vermelding bracht. Wat wordt het dit jaar? Bekijk het op www.oudhoorn.nl

Tentoonstelling 'Kerk in Zicht'

Frans Zack

Op 3 december j.l. werd in het Westfries Museum de tentoonstelling 'Kerk in Zicht' geopend. Deze bijzondere tentoonstelling geeft een beeld van kerken in West-Friesland aan de hand van beelden uit de Provinciale Atlas Noord-Holland.

In de 19e eeuw is een aantal kerken gesloopt of rigoureuus herbouwd. Ook ontrekken dorpsuitbreidingen menige kerk en toren aan het oog van de reiziger. Toch wordt men in West-Friesland vaak herinnerd aan de tekeningen van 18e eeuwse topografische tekenaars als Cornelis Pronk en zijn navolgers. Pronk en zijn metgezelen trokken tussen 1727 en 1729 in drie reizen door verschillende delen van West-Friesland om alle plaatsen te portretteren.

Ook zijn navolgers zoals b.v. Hendrik Tavenier aan het einde van de 19e eeuw, legden zorgvuldig de Westfriesse plaatsen met hun

kerken vast. Soms is ook goed te zien hoe de reiziger zich door Noord-Holland voortbewoog: per koets, trekschuit of gewoon te voet.

In de Provinciale Atlas Noord-Holland te Haarlem bevinden zich

tallose van deze 18e en 19e eeuwse tekeningen van Westfriesse kerkjes. En daarvan is het overgrote deel sinds 4 december in het Westfries Museum te zien. De tentoonstelling 'Kerk in Zicht' kan men bewonderen tot 1 februari 2009.

Eén van de vele tekeningen, te zien tijdens de tentoonstelling 'Kerk in Zicht' in het Westfries Museum. In dit geval gaat het om het kerkeje van Twisk.

Verslag van de najaarsledenvergadering

25 oktober 2008, Noorderkerk te Hoorn

Rita Lodde-Tolenaar, secretaris

Onderstaand verslag moet nog worden goedgekeurd door de ledenvergadering.

Aanwezig: 73 leden. Afwezig met kennisgeving de dames Met en De Rooij en de heren Biegstraten, Margré, Oussoren, Saaltink en Van Weel.

1. Welkom, algemene mededelingen

De voorzitter Egbert Ottens heet een ieder van harte welkom, in het bijzonder de gasten voor deze ochtend te weten Cees Aay, Martin Hoiting en Jan van der Heijden en de aanwezige ereleden: mevrouw Uiterwijk en de heren Lamers, De Graaf, Hoogeveen en Boezaard. Hij memoreert Cornelis Puttemmer die kortgeleden is overleden en meldt dat de heer Saaltink in het ziekenhuis verblijft.

2. Verslag voorjaarsledenvergadering (zie kwartaalblad 2008 nummer 3)

Er zijn geen op- of aanmerkingen en het verslag wordt vastgesteld met dank aan de secretaris.

3. Actualiteiten en mededelingen vanuit het bestuur

3.1 Bomen Weeshuistuin

De Hoor- en Adviescommissie Bezwaarschriften heeft de vereniging en het comité Zonder de Boompjes volledig in het gelijk gesteld m.b.t. de herplant van de bomen langs de kade aan de overzijde van Onder de Boompjes. Vervolgens heeft de gemeente nader advies bij een ander bureau ingewonnen. Het college blijft bij

Na afloop van de opening van de Giel van der Zel-tentoonstelling waren er bloemen voor Corrie (links) en Giel van de Zel, Trudy de Rooy (midden) en Marit Veerman.

zijn standpunt en houdt vast aan de zes geplante platanen. Daarop heeft de Vereniging mogen reageren. Gezien de wijze waarop eerdere reacties zijn behandeld acht het bestuur dat weinig zinvol. Het bestuur heeft aangegeven geen behoefte meer te hebben om te worden gehoord en het college medegedeeld het definitieve besluit van het college af te wachten.

3.2 Cadeaubonnement

Het bestuur heeft besloten om nog dit jaar te komen met een cadeauabonnement. De prijs is vastgesteld op €15,- voor een jaarabonnement op de diensten en het kwartaalblad van de vereniging. Het abonnement kan in de winkel worden aangeschaft tegen contante betaling.

3.3 Boek Hoornse Gevelstenen

Op 30 oktober 2008 verschijnt het boek Hoornse Gevelstenen en

andere Huistekens, een publicatie van de Publicatiestichting Bas Baltus. Het boek is geschreven door het deskundige lid Henk Overbeek.

Het bestuur heeft samen met het Westfries Museum een voorstel ontwikkeld om op historisch verantwoorde wijze gevelstenen in onze stad terug te plaatsen of te plaatsen. Ook de Stichting Hoorn 650 wil aan dit initiatief bijdragen. De stichting heeft een bedrag van maximaal € 5.000,- in het vooruitzicht gesteld. Wij willen jaarlijks een bedrag reserveren, zodat een fonds ontstaat voor het plaatsen van de authentieke steen of voor het laten vervaardigen van een replica.

3.4 - Verhalen van Van der Knaap

Jan Piet van der Knaap heeft enkele maanden voor zijn overlijden een reeks korte verhalen bij de vereniging bezorgd. Daarvan is een

kleine oplage gedrukt. Alle gidsen hebben een exemplaar gekregen.

3.5 *Bouwkunscursus*

Er is een deskundig iemand gevonden om de cursus te geven. Nadere informatie volgt in het Kwartaalblad.

3.6 *Tentoonstelling*

Giel van der Zel

Vrijdagmiddag 7 november a.s. wordt de tentoonstelling uit de rijke collectie van Giel van der Zel in het Pakhuis geopend door Giel van der Zel junior en Trudy de Rooy.

De tentoonstelling is het werk van Femke Uiterwijk, Marit Veerman en Trudy de Rooy. Vanwege de grote historische waarde van het materiaal hebben we de collectie veilig ondergebracht bij het Westfries Archief. De collectie wordt door de vereniging gedigitaliseerd. Veel werk is inmiddels gedaan, met dank aan vooral Lena Bonte.

3.7 *Tentoonstelling Jeroen Kho*

Naar aanleiding van de tentoonstelling Jeroen Kho en vragen vanuit de ledenvergadering heeft het bestuur besloten het tentoonstellingsbeleid te handhaven. De Stichting Jeroen Kho overhandigt binnenkort het bestuur als dank voor de expositie de foto van de haven van Hoorn van de helaas jong overleden fotograaf.

3.8 *Hoofd- tevens eindredacteur Kwartaalblad*

Het bestuur is nog steeds op zoek naar een hoofd- tevens eindredacteur voor het Kwartaalblad van de vereniging ter vervanging van Femke Uiterwijk. In 2009 willen we proberen meer kleur toe te passen in het kwartaalblad.

3.9 *Herdruk Kroniek Velius*

De herdruk van de succesvolle uit-

Jan van der Heijden gaf bij de najaarsledenvergadering en uiteenzetting over de verbouwing van Koepoortsweg 73.

gave van de Velius-kroniek gaat niet door. De kosten en daarmee de boekhandelsprijs worden te hoog.

4. **Verkiezing bestuurslid**

Jaap Bronkhorst treedt volgens het rooster af en stelt zich herkiesbaar voor een nieuwe periode van drie jaar. Er zijn geen tegenkandidaten gesteld. Jaap Bronkhorst wordt bij acclamatie voor opnieuw drie jaar benoemd.

5. **Voorontwerp bestemmingsplan Binnenstad**

Afgelopen zomer heeft een commissie van de Vereniging zich gebogen over het voorontwerp bestemmingsplan Binnenstad.

Frans van Iersel, die de vereniging in de Commissie voor Monumenten en Welstand vertegenwoordigt, licht de reactie van de Vereniging op dit voorontwerp toe.

Een actueel en geldig bestemmingsplan is hard nodig om ongewenste ontwikkelingen in de binnenstad te voorkomen en andere ontwikkelingen in banen te leiden. De belangrijkste punten van kri-

tiek betreffen het feit dat het plan niet uitgaat van de historische kwaliteit, dat economie en horeca de boventoon voeren, de ruimtelijke samenhang ontbreekt en een visie op de culturele voorzieningen ontbreekt.

Als het gaat om horeca zou nieuwe horeca iets nieuws moeten toevoegen aan het bestaande en niet uitsluitend gebaseerd zijn op de pickdagen. In monumentale gebieden zou de horeca beperkt moeten worden en de Roode Steen is in de eerste plaats een museumplein.

De winkelontwikkeling wordt teveel over de binnenstad uitgesmeerd. Er wordt op allerlei plaatsen veel vrijheid voor economische activiteiten geboden. Gelukkig is het grootschalig samenvoegen van panden niet toegestaan. Het beleid bij wonen boven winkels is niet helder en consequent.

Op de technische punten van het voorontwerp is het een en ander aan te merken, hoogtes zijn naar boven afgrond en er is een ontheffing van 10% mogelijk, historische rooilijnen worden niet bewaard en er is veel bebouwing op de binnenterreinen toegestaan.

De heer M. Hoiting (links) neemt namens IntermarisHoeksteen de Monumentenprijs in ontvangst.

In het geheel is er de tendens om de hoogte van panden verder op te voeren. Er zijn diverse straten en panden aangewezen waar de hoogte mag worden opgevoerd. Dit zou tot sloop van gemeentelijke monumenten kunnen leiden.

Als positieve punten kunnen worden genoemd het feit dat er uiteindelijk een bestemmingsplan komt, dat het stratenpatroon wordt gehandhaafd en dat ruim 1100 panden als beeldbepalend worden aangemerkt al hoewel de status niet precies duidelijk is. Voorgesteld wordt te kijken naar de manier waarop dat in Alkmaar en Amsterdam wordt aangepakt.

De beschrijving van de gemeentelijke monumenten is niet altijd adequaat en soms is zelfs sloop toegestaan.

Voor het beschermd stadsgezicht wordt geen aanvullend beleid geformuleerd, havens, grachten en singels hebben lang niet altijd een beschermde status en er is te weinig aandacht voor monumentale bomen.

Er ligt geen monumentenbeleidsplan, er is onvoldoende ambtelijke capaciteit voor het bewaken en versterken van de monumentale

kwaliteit en aandachtsgebieden als de linten in Zwaag en Blokker en de Koepoortsweg.

De vervolgpcedure is de verwerking van de reactie. Daarna volgt de behandeling in de commissie R.O. en dan de openbare procedure.

De heer Rietvink merkt op dat het bouwbesluit een ontheffingsmogelijkheid zou moeten hebben om in historische panden meer mogelijk te maken. Het is niet duidelijk hoe de situatie is. Het bestuur zal nader bekijken.

De heer Rietvink zegt dat in het beschermd stadsgezicht extra hoogte wordt toegestaan. Frans van Iersel geeft aan dat de stedenbouwkundige visie meer uitgaat van de vraag of er iets valt te verbeteren en minder van het behoud van het goede, met andere woorden een monumentenvisie.

Op de vraag van de heer Stumpel over het toestaan van grote vrachtwagens in de binnenstad wordt geantwoord dat dit niet middels het bestemmingsplan wordt geregeld. Er moeten nog belangrijke nota's over het verkeer worden aangenomen.

De voorzitter dankt de heer Van

Iersel hartelijk voor zijn presentatie.

6. Ideeën jubileumviering 100 jaar in 2017

Rita Lodde informeert over de stand van zaken.

In de vorige vergadering is al gemeld dat een werkgroep zich bezig houdt met het ontwikkelen van plannen voor een grote publicatie in 2017.

Deze plannen verkeren nog in een pril stadium.

Naast dit boek wordt gedacht aan het eerder genoemde raam voor de Oosterkerk;

een documentaire met beeldmateriaal van 100 jaar stadsgezicht en monumenten;

Beeld Kerkmeijer bijvoorbeeld in het Noorderplantsoen;

Tentoonstelling en boek Hoorn Monumentenstad;

Fotoboek met de ansichten van Van der Zel;

Scholen- en jeugdproject;

Artikelen kwartaalblad bundelen;

Informatieborden in de stad.

Voorlopig is het bestuur nog bezig met de inventarisatie van ideeën en zijn nieuwe suggesties van harte welkom. Dat geldt ook het eerstvolgende jubileum in 2012.

7. Toekenning van de Monumentenprijs 2008

Cees Aay vertelt over het leven als laatste wees in het Weeshuis aan de Achterstraat. De laatste weeshuismoeder, mevrouw De Leur is vanwege haar hoge leeftijd niet in staat hier zelf aanwezig te zijn.

Aan de hand van foto's schetst hij de manier waarop hij en zijn broer in het Weeshuis kwamen en hoe het dagelijkse leven er toen uit zag. Hij heeft nog diverse voorwerpen uit het Weeshuis kunnen redden waaronder een pomp. Deze zal in ere worden hersteld met een bijdrage van de Vereniging.

De voorzitter dankt hem hartelijk

voor zijn verhaal over de laatste bewoners van dit historisch pand

De Monumentenprijs 2008 van de Vereniging Oud Hoorn gaat naar IntermarisHoeksteen voor de restauratie van het Weeshuis.

Het Weeshuiscomplex is oorspronkelijk ontstaan als Mariaklooster en Mariakapel. De oudste vermelding dateert van 1408. In 1573 werd de Mariakapel in gebruik genomen als artilleriehuis terwijl de overige delen van het klooster als Burgerweeshuis dienst gingen doen. Zo bleef het van 1575 tot 1794. In 1795 werden het Burgerweeshuis en het Huiszittende Armenweeshuis samengevoegd tot het Protestants Weeshuis.

IntermarisHoeksteen heeft, met een team van betrokken deskundigen, het Weeshuiscomplex op voorbeeldige en zorgvuldige wijze gerestaureerd zonder ingrijpende wijzigingen aan het bestaande casco.

Het bestuur van de Vereniging spreekt met de toekenning van de Monumentenprijs zijn erkentelijkheid uit voor de wijze waarop IntermarisHoeksteen dat met alle betrokkenen heeft gedaan. De vereniging heeft grote waardering voor allen die bij dit project betrokken zijn geweest en nog zijn.

De heer Martin Hoiting, algemeen bestuurder van IntermarisHoeksteen neemt het schildje dat bij de prijs hoort, in ontvangst.

De voorzitter memoreert het project om samen met het Westfries Museum en de Stichting Hoorn650 op daarvoor in aanmerking komende plaatsen gevelstenen, originele of replica's, te willen plaatsen of terugbrengen.

In de schouw in het Weeshuis bevindt zich een afbeelding van een moeder met kind en een pelikaan. Het Westfries Museum beschikt over een toepasselijke steen waarop

een moeder met haar kinderen staat afgebeeld. De vereniging wil eraan bijdragen dat een replica van die steen uit 1635 een plek in de gevel van het Weeshuis zal krijgen. In de knik van het gebouw aan de tuinzijde bevond zich ooit een muurpomp. De Vereniging zal die pomp laten herstellen en deze, in overleg met Cees Aay die zich over de pomp had ontfermd en IntermarisHoeksteen, weer op de oude plek laten aanbrengen.

De heer Hoiting dankt voor de prijs, juist van een vereniging als Oud Hoorn die de activiteiten in de stad altijd kritisch volgt.

Bij de opening van het Weeshuis zal een boekje onder meer met de foto's van Cees Aay beschikbaar worden gesteld.

De rondleiding in het Weeshuis voor belangstellenden kan op korte termijn worden georganiseerd. Opgave bij het bestuur.

8. Rondvraag

De heer Wigard meldt dat het boek over 150 jaar Loge inmiddels is verschenen. Hij dankt de Vereniging voor de financiële bijdrage en overhandigde de vereniging een exemplaar. Van de rondvraag werd verder geen gebruik gemaakt.

9. Pauze

Na de pauze volgt de presentatie van Stichting Stadsherstel.

10. Presentatie over Koepoortsweg 73

Jan van der Heijden als vertegenwoordiger van de Stichting Stadsherstel die een hoge Europese prijs heeft ontvangen en zichzelf vanwege zijn onlangs toegekende koninklijke onderscheiding voor zijn werk bij gemeente en Stadsherstel worden door de voorzitter van harte gelukgewenst.

Jan van der Heijden licht aan de hand van een digitale presentatie

de geschiedenis en de restauratieplannen toe.

Op de kaart van Velius van 1615 is op de huidige locatie van Koepoortsweg 73 tegenover het toenmalig bruggetje van de Tweeboomlaan al bebouwing te zien. Het theekoepeltje in de tuin is op de kaart van Doesjan uit 1794 ingetekend.

Eerst bekende eigenaar van vóór 1733 is Jacob Blauw. Na zijn dood komt het pand in handen van burgemeester Gerard van Hoolwerf, die in 1736 getrouwd was met Elisabeth Verborgt. Hun aliantiewapen boven de entree dateert van 1746. Waarschijnlijk is het pand toen verbouwd of vernieuwd.

Het pand is in 1987 op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Het is behoorlijk verwaarloosd en behoeft een grondige restauratie. De nieuwe bestemming wordt een zorghotel voor ouderen dat door Wilgaerden zal worden gerund. Vanwege de exploitatie wordt een nieuw deel aangebouwd, dat ruim achter de rooilijn wordt gesitueerd. In de villa zelf wordt de bestaande indeling gehandhaafd. Aan de tuinzijde wordt een serre aangebouwd en de theekoepel van destijds zal in oude glorie worden hersteld.

In de grote tuin staan monumentale bomen, die zo nodig zullen worden opgeknapt. Het archeologisch onderzoek start eind oktober 2008.

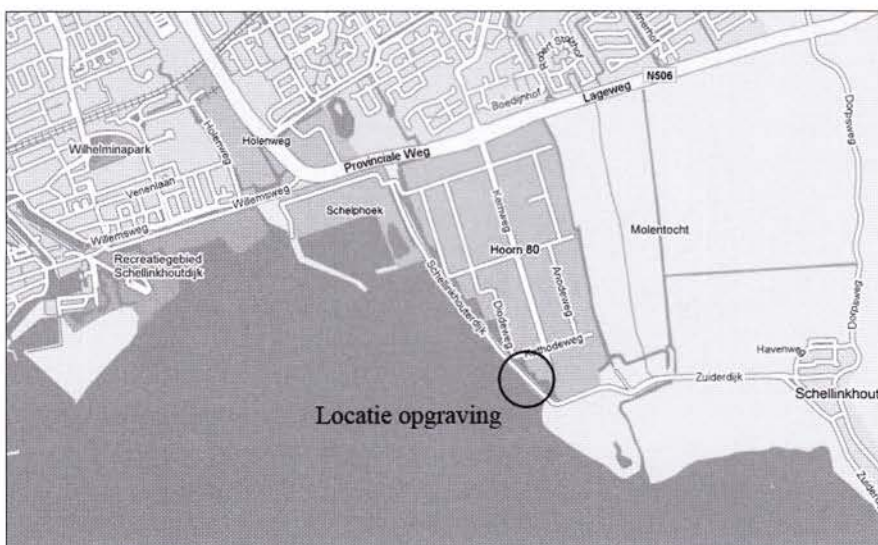
De voorzitter dankt hem van harte voor deze presentatie en wenst de Stichting succes met de voortgang van dit werk en met de projecten die de Stichting nog onder handen gaat nemen, in het belang van het behoud van het historisch erfgoed in onze schone stad.

11. Sluiting vergadering

De voorzitter sluit deze ledenvergadering, dankt een ieder voor zijn komst en inbreng.

‘Van een slaper in een waker zeedijk’

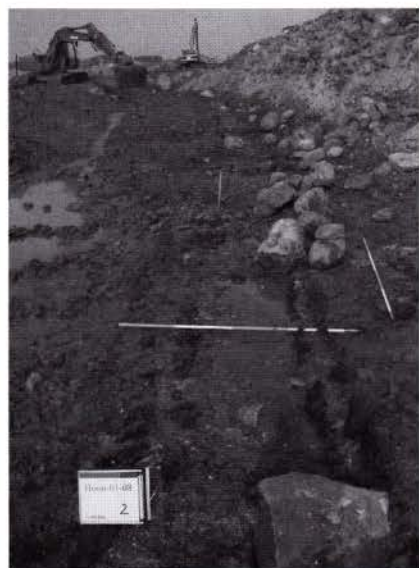
Christiaan Schrickx

Afb. 1: Locatie van de opgraving aan de Schellinkhouterdijk.

In september 2008 is een archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Schellinkhouterdijk bij Hoorn (afb. 1). Deze dijk maakt deel uit van het dijktracé tussen Hoorn en Enkhuizen dat momenteel wordt versterkt. Bij het gedeelte langs industrieterrein Hoorn80 waren palen van een oude dijkversterking

bloot komen te liggen (afb. 2). In opdracht van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is door ingenieursbureau Arcadis en de archeologen van de gemeente Hoorn een opgraving ter plekke uitgevoerd. De werkzaamheden aan de dijk vormden een unieke kans een deel van de Westfrieze Omringdijk te bestuderen.

Afb. 2: Het terrein voorafgaand aan het archeologisch onderzoek.

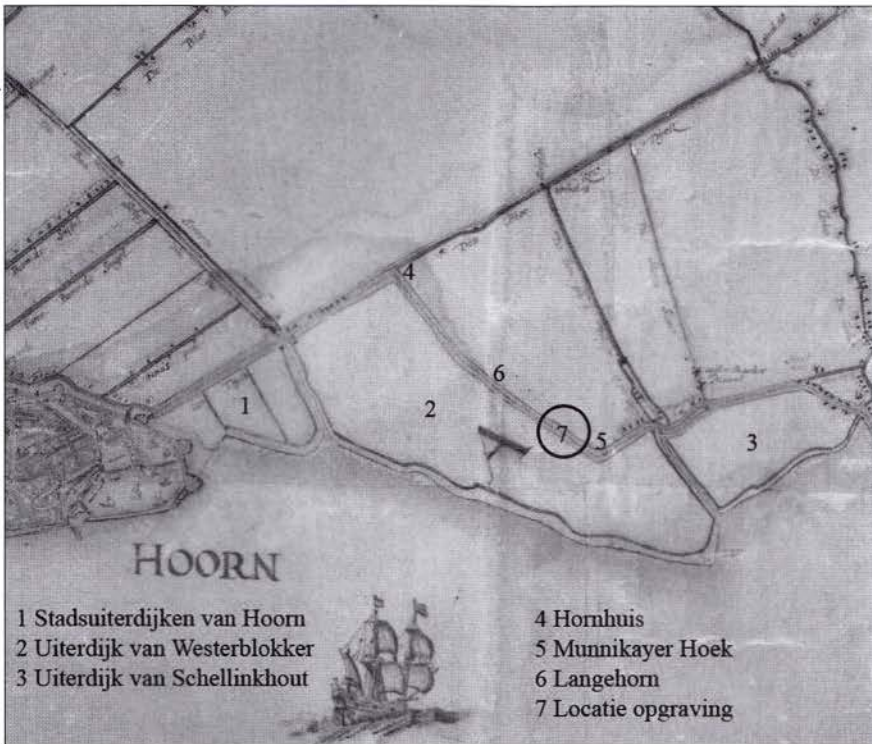
Westfrieze Omringdijk

De Westfrieze Omringdijk is het resultaat van een eeuwenlange strijd van de Westfriezen tegen het zeewater. Omstreeks het jaar 1000 was Holland een uitgestrekt veengebied. Vanaf de strandwallen en vanuit de Karolingische bewoningskernen werd het veen geleidelijk ontgonnen. Sloten werden gegraven om het veen te ontwateren en dijken en kades opgeworpen om het nieuw gewonnen land te beschermen tegen het buitenwater. Door verbinding van de dijken rondom het gebied dat West-Friesland zou gaan heten, kwam de omringdijk tot stand. Dit was om-

streeks het jaar 1250 het geval. In de eeuwen daarna heeft het zeewater diverse malen stukken dijk weggeslagen waardoor de inwoners zich genoodzaakt zagen inlaagdijken op te werpen. Het voorland bleef meestal in gebruik als buffer tegen de zee en was voorzien van kades. De Westfrieze Omringdijk is continu verstevigd, verhoogd en versterkt. Doel van het archeologisch onderzoek was om de constructies die daarmee samenhangen in kaart te brengen. Het onderzoek werd uitgevoerd onder uitzonderlijke omstandigheden. De opgraving achterhaalde het verleden van de dijk en ondertussen werd even verderop gewerkt aan de toekomst van de dijk. Schepen met grond en stenen voeren af en aan en kiepkarren denderden over de dijk. De strijd tegen het water zoals die hier vanaf de 11de/12de eeuw is gevoerd, gaat nog altijd door, zij het met andere materialen en middelen.

Uiterdijken

De dijk waar het archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden is een inlaagdijk. In de bronnen wordt deze dijk de Langehorn genoemd.¹ Wanneer deze precies is aangelegd is niet bekend. Vermoedelijk heeft dit ergens in de 12de of 13de eeuw plaatsgevonden. Bij de opgraving is het oorspronkelijke kleilichaam van de dijk aangesneden. Helaas was het niet mogelijk een dwarsprofiel erdoor aan te leggen om de opbouw goed te kunnen bestuderen. Mogelijk is dit bij de werkzaamheden aan de dijk komend jaar alsnog mogelijk. Vóór de dijk lagen de uiterdijken.² De oudste kaart waarop deze goed

Afb. 3: Kaart van Johannes Dou uit 1651-1654 met opgravingslocatie. Links de stadsuiterdijken, in het midden de grote uiterdijk van Westerblokker en rechts de uiterdijk van Schellinkhout. Bron: WFA.

zijn te zien, dateert uit 1651-1654 en wordt toegeschreven aan Johannes Dou (afb. 3).³ De auteur van een anonieme kroniek uit 1786 beschrijft de situatie omstreeks 1650.⁴ Direct ten oosten van Hoorn lagen de 'Stads Uyterdijken', bestaande uit de 'Grote Uyterdijk' en de 'Kleine Uyterdijk' die door een sloot van elkaar gescheiden waren.⁵ De stadsuiterdijken strekten zich uit tot de uitwatering van de Holenweg. Het voorland ten oosten van dit uitwateringspunt werd de 'Grote Uyterdijk van Blokker' genoemd. Hier weer ten oosten van lag de uiterdijk van Schellinkhout. Volgens de schrijver was de uiterdijk van Westerblokker circa 150 morgen groot. Dit komt overeen met 138 ha. De uiterdijk werd beschermd door een dijkje, het Kempes dijkje, dat voorzien was van een onderweg met een dusdanige breedte dat twee hooiwagens elkaar konden passeren.

Verdronken land

Op een kaart uit 1723 van Govert Oostwoudt zijn de stadsuiterdijken

Afb. 4: Kaart van Govert Oostwoudt uit 1723 met links de stadsuiterdijken, in het midden 'verdronken land' en rechts de uiterdijk van Schellinkhout. Bron: WFA.

en de uiterdijk van Schellinkhout nog altijd duidelijk te herkennen (afb. 4).⁶ De situatie ten opzichte van de kaart uit circa 1650 is in het geval van deze uiterdijken weinig veranderd. De grote uiterdijk van Westerblokker is echter vrijwel geheel verdwenen. Ter plekke heeft de kaartmaker de aanduiding 'verdronken land' geschreven. Slechts de uiterste zuidoosthoek resteert als rietland. Dit stuk land en de uiterdijk van Schellinkhout bestaan nog altijd als buitendijks land. Staand op de dijk en uitkijkend over het IJsselmeer wordt een goede indruk verkregen hoe het er in het verleden langs grote delen van de dijk uit heeft gezien.

De grote uiterdijk van Westerblokker is verloren gegaan ten gevolge van twee stormvloed die dit gebied begin 18de eeuw teisterden. In de reeds aangehaalde kroniek lezen we het volgende verslag over het jaar 1702: "In het geheele voorjaar was het dagelijks zeer stormagtig en regenagtig weer, verselt met buyten gemene hoogte

Afb. 5: Rechts structuur 1 (twee rijen palen) en links structuur 1 (drie rijen palen). De ruimte tussen beide is opgevuld met sparren.

vloeden. Op den 15 April werden wij door twee onderscheide postbodens gewaarschouwt (...) dat de Zuyder dijk tussen Schellinkhout en de Nek reedts al aan het wijken was, waarop aanstonds de noodklokken werden geklept om een partij manschap te versamelen, de zelve gingen na voorseyde dijken om alle nodige zorg te dragen”.⁷ In 1715 deed zich opnieuw een zware storm voor: “Den 1, 2 en 3 Maart ontstond hier een zware storm uyt den zuyd westen en de wind n.w. schietende, volgde een hooge vloed, waar door veele huysen aan de buytenkant met water beset raakte. Veele hebben van de hoogte van die vloed merken aan de steylen haarer deuren gegeven, welke nog te zien zijn”.⁸ De uiterdijk van Westerblokker werd na deze stormen opgegeven en de dijk veranderde ‘van een slaper in een waker zeedijk’, aldus de schrijver.⁹

Een ketting grenen palen

Vanaf de 14de/15de eeuw was het gebruikelijk zeeverende dijken te versterken met een wierriem. Om het samengeperste wier te beschermen tegen afslag werden de dijken vanaf de tweede helft van de 15de eeuw beschermd met palen. Een

wierriem is bij de Langehorn nooit aangebracht. Wel werd de dijk na de stormvloeden voorzien van houten palen.

Bij de opgraving zijn in totaal vijf rijen palen aangetroffen. Twee rijen waren pal tegen het kleilichaam van de dijk geplaatst (structuur 1): een rij gekliefde grenenhouten palen met aan de zeezijde een rij eikenhouten palen. Op een van de grenen palen bleken de letters HvK ingekerfd te staan. Vermoedelijk betreft het de initialen van de houtleverancier. Ook op de eiken palen werden enkele ingekraste merken aangetroffen. Bij deze waren het geen initialen maar ogenschijnlijk vrij willekeurig vormgegeven tekens bestaande uit kruisen en strepen. Hoeveel palen gemerkt waren, is moeilijk te achterhalen. Bij de opgraving zijn slechts enkele eruit gehaald voor onderzoek waardoor statistische analyse onmogelijk is. Wanneer structuur 1 is aangebracht, valt bij de huidige stand van het onderzoek nog niet te zeggen. Het is mogelijk dat dit na de stormvloed van 1702 is gebeurd. Dendrochronologisch onderzoek (jaarringonderzoek) van het hout van de palen zal hopelijk uitsluitsel geven.

Op ongeveer een meter zeewaarts ten opzichte van structuur 1 bevonden zich nog drie rijen palen (structuur 2). Deze waren van grenenhout, hadden een diameter van circa 30 cm en een lengte van ruim 4 meter. De open ruimte tussen structuur 1 (twee rijen palen) en structuur 2 (drie rijen palen) was opgevuld met sparren. Het aanbrengen van twee rijen palen met sparren daartussen was vanaf het eind van de 16de eeuw de gebruikelijke wijze om dijken te versterken.¹⁰ In het geval van de Langehorn is de constructie zeer zwaar uitgevoerd met meerdere rijen palen. Zeewaarts lag een glooiing van wilgentenen. Deze is aangebracht om de golfslag te breken en het opdrijven van de palen te voorkomen. Vermoedelijk is structuur 2 aangebracht in 1716. In dat jaar gaven namelijk de dijkgraaf en de heemraden van Drechterland opdracht de dijk te versterken met een ketting grenen palen.¹¹

Klipstenen

De paal- en wierdijken bleken in de jaren 30 van de 18de eeuw plotseling niet meer te voldoen.¹² Veel palen waren aangetast door de paalworm, een schelpdier dat met schepen vanuit Oost-Azië was meegebracht. De paalworm gedijde goed in de Zuiderzee en groef zich onder water in de palen in. De bedreiging was zeer ernstig en besloten werd de dijken te versterken met een glooiing van klipstenen. De keien werden aangevoerd uit met name Noorwegen.¹³ Op een kaart uit 1775 wordt de nieuwe situatie van de Langehorn als volgt beschreven: “aan de langehorn (...) zijn palen aan de voet van de dijk, waarom de buitenglooiing ook met wat groen is afgeset, en voor de palen legt een weinigje steen, bij wijze van een glooijinje”.¹⁴ De stenen vervingen dus niet de palen zoals weleens ten onrecht

wordt verondersteld, maar voorkwamen dat de palen direct in het zeewater stonden.

Vanaf de 18de eeuw paste men voor de ophogingen van de dijken niet alleen keien maar ook baksteenpuin toe. Zo werd in 1769 het belendende dijkvak voorzien van 2 à 2½ voet (ca. 75 cm) 'rooden misbakken-steenen'.¹⁵ Bij de opgraving bleek de Langehorn vanaf de late 18de eeuw en vooral in de 19de eeuw grootschalig met puin opgehoogd te zijn. Dit pakket dekde de palen af waardoor deze geheel aan het zicht onttrokken waren. De laatste fase van dijkversterking die is aangetroffen, bestond uit basaltblokken, een materiaal dat vanaf eind 19de eeuw werd toegepast.

Vervolgonderzoek

Het archeologisch onderzoek naar de dijk levert informatie op over de technische kant van de dijkbouw. Wat voor houtsoorten werden gebruikt? Waar kwam het hout vandaan? Hoe werd het hout beschermd tegen de golfslag? Waarom werden in sommige gevallen wierdijken aangelegd en in andere gevallen paaldijken? Op deze en andere vragen richt het onderzoek zich. Komend jaar gaan de werkzaamheden aan de dijk verder en zal ook het archeologisch onderzoek een vervolg krijgen om dit typisch Hollandse erfgoed nader te bestuderen.

Literatuur

Abbing, C.A., 1842: *Geschiedenis der stad Hoorn, hoofdstad van West-Vriesland, gedurende het grootste gedeelte der XVII en XVIII eeuw, of vervolg op Velius chrynyk, voortgezet tot op het jaar 1773*, Hoorn.

Ballot, R., 2005: 'Bescherming tegen het water' in: A. Haytsma (red.), *De Westfriese Omringdijk. Geschiedenis van een monument*, Abcoude.

Boon, P., 'Voorland en inlagen: de

Westfriese strijd tegen het buitenwater', *Westfriesland Oud en Nieuw* 58, 78-113.

Komen, H., 2001: *Droge voeten op vrije grond. De geschiedenis van West-Friesland en Kennemerland in vogelvlucht*, Heerhugowaard.

Lesger, C.M., 1990: *Hoorn als stedelijk knooppunt. Stedensystemen tijdens de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd*, Hilversum.

Saaltink, H.W., 1992: *Vervolg op de Chronyk der Stad Hoorn van de heer Dr. T. Velius. Hoornse Historische Reeks nr. 1*.

Schricks, P., 2004: 'Buitendijkse perikelen', *Kwartaalblad van de vereniging Oud Hoorn* 26e jaargang nr. 2, 81-83.

Noten:

1. De dijk tussen het Hornhuis en de Munnikayer hoek (afb. 2).
2. Zie voor een beschrijving van de uiterdijken: Boon 1990, 106-107 en Schricks 2004.

3. WFA Collectie stilstaand beeld. De kaart is waarschijnlijk gemaakt in opdracht van de Hoge Raad van Holland en Zeeland in het kader van het Groot Proces tussen de vier Westfriese ambachten.

4. Saaltink 1992, 3.

5. Vermoedelijk is een sloot in het Julianapark nog altijd een overblijfsel van deze sloot die de twee uiterdijken van elkaar scheidde. Deze sloot wordt overigens niet weergegeven op de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1560.

6. WFA Collectie stilstaand beeld.

7. Saaltink 1992, 44 en 49.

8. Saaltink 1992, 49.

9. Saaltink 1992, 49.

10. Lesger 1990, 78.

11. Saaltink 1992, 49.

12. Komen 2001, 150-151; Ballot 2005, 65-70.

13. Ballot 2005, 68.

14. WFA Collectie stilstaand beeld

15. Abbing 1842, 386.

Afb. 6: Aanzicht van paalversterking met op de achtergrond de puinophogingen van de dijk.

Het documentatiecentrum van Oud Hoorn

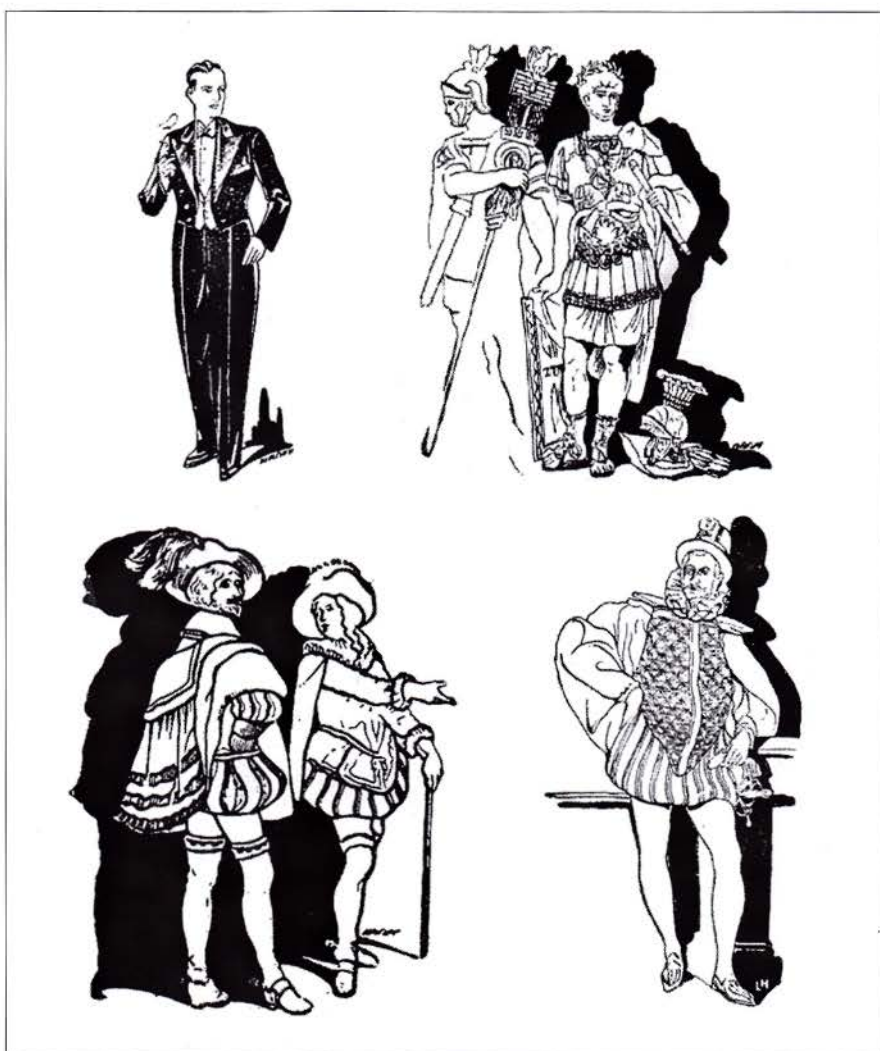
Augustus t/m oktober 2008

Christ Stoffelen

Ook deze keer kan ik weer een aantal leuke aanwinsten melden. Allereerst noem ik de nieuwe aankopen. Zeer uitgebreid en erg fraai is het boek *'Aangekleed gaat uit. Streekkleding en cultuur in Noord-Holland 1750-1900'* uit 1998. Deze uitgave is geschreven en samengesteld door Marianne Havermans-Dikstaal, bijgestaan door de co-auteurs Simon Honig Jz. en Liesje Schram-van Gulik. Door middel van heldere beschrijvingen en duidelijke illustraties wordt inzicht gegeven in het dagelijkse en ceremoniële gebruik van kleding en sieraden. Daarnaast komen ook enige onderwerpen en voorwerpen ter sprake, die nauw verbonden zijn met de cultuur waartoe de behandelde kleding en sieraden behoren. Zo komen bepaalde feestdagen ter sprake, bruiloft, geboorte en kraamgebruiken alsook begrafenis en rouw. Van de hand van historicus Jos Leenders verscheen onlangs het lijvige werk *'Zijn dit nu handelwijzen van een herder...!'*. Dit boek heeft als ondertitel *'Hollands katholicisme 1840-1920'*. Het is het resultaat van langdurig archiefonderzoek, voor een aanzienlijk deel verricht in het Westfries Archief. Leenders heeft de verhouding tussen pastoor en gelovigen bestudeerd en hij ontkracht het hardnekkige clichébeeld, dat de pastoor als een potentaat tegenover zijn onmondige schapen stond. Het is de allereerste keer dat voor een studie op dit gebied de gedachten en gevoelens van leken zijn gebruikt. Eerdere studies waren enkel gebaseerd op wat de clerus te berde bracht. Leenders' boek gaat o.a. over de katholieke geloofspraktijk, over hoe er gebiecht

werd, over de pastoorscontrole over verkering en huwelijk, over de opvoeding van kinderen al dan niet uit gemengde huwelijken. Deze ruim duizend bladzijden tellende uitgave mag met recht een dikke pil genoemd worden. Bitter is deze pil echter niet, de schrijver heeft er met zijn prettige verteltrant een goed leesbaar boek van weten te maken. Onder dankzegging namens onze vereniging noem ik de schenkingen en de gulle gevers van wie wij

die ontvingen. De heer Frans Zack schonk ons enkele boekwerkjes met zeer interessant en leuk materiaal. Het betreft drie ingebonden jaargangen gemeentebladen van Hoorn, betreffende de jaren 1915, 1916 en 1917. Het vierde boekje bevat de ingebonden *'Notulen der openbare vergaderingen van den Gemeenteraad van Hoorn over het jaar 1915'*. Hierbij is het register los ingevoegd. Een leuk en informatief boekje over het gebruik van namen van dieren, zoals die voor-

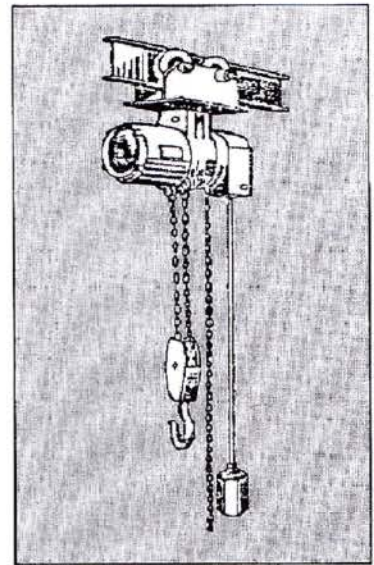
Illustratie uit *Costuummagazijn 'West-Frisia'*.

komen in de bouwkunde, kregen wij van mevrouw Jacqueline Aal uit Obdam. Het gaat hier om 'bouwen met dieren', geschreven door de heer J.A.M. Claassens en uitgegeven in 1985. Bij elke term treffen we een korte uitleg in tekst, een illustratie van het dier en van het bouwkundig voorwerp aan. Zo staat er bij de 'loopkat' natuurlijk een kat afgebeeld, maar ook de bedoelde hijs- en transportconstructie. Verrassend aardig is ook het boekje dat ons geschonken werd door mevrouw Dijkstra-van der Beek uit Hoorn. In deze uitgave van *Costuummagazijn 'West-Frisia'* treffen we, in tekst en beeld, een overzicht aan van de costuums, die voor allerlei gelegenheden door fa. Joh. M. Ridderikhoff & Co. te Hoorn leverbaar waren. Onder 'beelden' verstaan we hier de fraaie tekeningen, die gemaakt zijn door Reclame-bureau Lou Hanff, ook uit Hoorn. Ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Vrijmetselarij in Hoorn is het jubileumboek *Loge West Friesland 1858-*

Loopkat

Verplaatsbare installatie op een hijskraankonstruktie waarmee materialen getransporteerd worden.

2008' verschenen. Tijdens de na-jaarsledenvergadering van onze vereniging, 25 oktober j.l. in de Noorderkerk, ontvingen wij dit boek uit handen van de heer J. H. Wigard, penningmeester van de lustrumcommissie. Twaalf verschillende leden van de loge hebben ieder een onderwerp voor hun rekening genomen. Het geheel is

van een flink aantal foto's en andere illustraties voorzien, veelal in kleur. Het boek geeft op deze wijze een goed beeld van het verleden en heden van de broederschap in Hoorn. Tot zover het laatste nieuws uit het documentatiecentrum. Voor vragen, opmerkingen en schenkingen kunt u mij bereiken op telefoonnummer 0229-235227.

CADEAU-LIDMAATSCHAP

Niet die eeuwige goede fles wijn – de volgende keer neemt u een origineel en langer houdbaar cadeau mee voor uw vrienden of goede kennissen: een cadeau-lidmaatschap van Oud Hoorn. U betaalt een speciale prijs en schenkt het eerste jaar van het lidmaatschap. Daarna zorgt uw vriendin, vriend of kennis zelf voor de volgende jaren.

Normaal kost een lidmaatschap € 20,50 per jaar. Het cadeau-lidmaatschap kost slechts € 15,—. Dat betaalt u aan de Vereniging en u ontvangt een aardige cadeaubon die u kunt schenken en het welkomstpakket.

Er zijn enkele voorwaarden aan verbonden.

Zo kan het cadeau-lidmaatschap niet worden geschonken aan iemand die minder dan een jaar tevoren zijn lidmaatschap heeft opgezegd.

De ontvanger wordt door Oud Hoorn tijdig herinnerd aan het moment van eventuele verlenging.

Het cadeau-lidmaatschap kunt u verkrijgen in de winkel van Oud Hoorn op dinsdag en donderdag van 10 tot 16 uur en op zaterdag van 10 tot 14 uur.

Als u nog iets wilt weten, kunt u altijd tijdens de openingstijden even bellen 0229- 273570 of een mailtje sturen, info@oudhoorn.nl

Gevelstenen terug in het stadsbeeld

Egbert Ottens

Onderstaande toespraak werd door voorzitter Egbert Ottens uitgesproken in de Schutterszaal van het Westfries Museum op 30 oktober j.l.

Toen het bestuur van Vereniging Oud Hoorn over het initiatief voor het boek 'Hoornse gevelstenen en andere huistekens' sprak, ontstond de gedachte om ook langs andere weg aandacht te besteden aan deze markante aandenkens uit onze geschiedenis.

In onze lage landen doen gevelreliëfs van steen of hout pas laat, bij de opkomst van de steden, hun intree. Allereerst als houten uithangborden. Na, vanwege brandveiligheid, de komst van stenen woonhuizen, de gevelsteen.

In de oudheid, in Egypte en Mesopotamië, was men er al mee vertrouwd. In Pompeï zijn talloze gevelstenen of resten daarvan gevonden. En ook in Klein-Azië kende men het fenomeen. Bekend is de voetstap in Efese aan de Anatolische kust, uitgehouwen in

marmer, die de naar liefde hunkerende zeeman, trefzeker van de haven naar het bordeel van de grote stad leidde. Geen gids zal deze steen in zijn rondleiding overslaan.

In de behoefte om te onderscheiden, toen èn in onze historische steden, ligt de oorsprong van de gevelreliëfs. Tot in de 19e eeuw bestond geen systeem van huisnummering. Aan een steen in de gevel kon men een huis en zijn bewoner vinden. Daarnaast probeerden ambachtslieden en winkeliers er klanten mee te trekken. Henk Overbeek geeft daar ongetwijfeld voorbeelden van.

Gevelstenen hadden dus een belangrijke functie in hun tijd. Men woonde in De Frachtwage aan het West, of het huis ernaast. Rijke families versierden met familiewapenschilden hun panden, denk aan Foreest. Grootse historische daden werden verbeeld, zoals de Slag op de Zuiderzee op

de Bossupanden aan de Slapershaven, bijbelse historiën zoals het vorig jaar op instigatie van Oud Hoorn gerestaureerde houten reliëf Judith en Holofernes op het Munnickenveld. Maar ook de kleine historie kreeg haar kans: Truydeman en zijn wijf aan het Grote Oost, of Lambert Melisz en zijn moeder, nu in de collectie van het Westfries Museum. De functie van een gebouw werd weergegeven. Een commerciële, zoals die van slager, melkboer of wijnhandelaar, de bierslepers op de Bierkade, de kaasdragers aan het begin van het Grote Oost, een botervat op de Italiaanse Zeedijk en de kruidenierster: het komenijsvrouwtje, op het Breed. Maar ook bestuurlijke, zoals de wapenschilden van de Westfriesse steden aan het schitterende pand waar we nu bijeen zijn en elders in onze stad.

Hoorn moet, met in het achterhoofd haar rijke geschiedenis en wat er aan stenen bewaard gebleven is, veel gevelstenen hebben gehad. En in vergelijking met veel andere oude steden in ons land zijn er relatief veel bewaard gebleven. In de 19e eeuw zijn er ongetwijfeld verdwenen toen de stad economisch in het slop geraakte. Huizen verpauperden en werden gesloopt. Het is aan burgemeester baron Van Dedem te danken dat we er nog veel hebben. Op zijn initiatief opende in 1880 het Westfries Museum zijn deuren. Van Dedem, een man met een grote culturele belangstelling, had goede contacten met Victor de Stuers, de grondlegger van de monumentenzorg in ons land. Deze had in een publicatie de alarmklok over de

Auteur Henk Overbeek ontving een ingelijste omslag van zijn boek.

verwaarlozing van de monumenten in Nederland geluid. De Stuers drong er bij Van Dedem op aan een museum te openen, waarin de vele Hoornse kunstschaten en oudheidkundige voorwerpen geëxposeerd konden worden. Zo bouwde het Westfries Museum geleidelijk ook een mooie collectie gevelstenen op. Het pleidooi van Oud Hoorn voor een archeologische dependance van het museum heeft oude papieren.

De commissie die onder leiding van de burgemeester het museum bestierde, besepte na enige tijd dat het beter was om panden in hun oorspronkelijke staat te bewaren dan het museum vol te stouwen met de kostbare resten uit de gesloopte 17e en 18e eeuwse gebouwen. Zo raakte het museum betrokken bij de restauratie van markante gebouwen en woonhuizen in onze stad. Maar al snel vond men dit geen kerntaak voor het museum. In dat besef ligt de wieg van Vereniging Oud Hoorn besloten. Haar oprichter Johan Christiaan Kerkmeijer was reeds op jeugdige leeftijd lid van de beheerscommissie van het museum.

Dit alles neemt niet weg dat we nog immer zorgvuldig met dit historisch erfgoed moeten omgaan. Want ondanks alles is de aandacht daarvoor geen vanzelfsprekendheid. In het concept-Voorontwerp Bestemmingsplan Binnenstad was de functie van de Roode Steen horecaplein en de binnenstad, ondanks haar grote historische betekenis, verworpen tot een koopgoot voor het funshoppen. In het laatste nummer van ons Kwartaalblad hebben de lezers bovendien kunnen zien hoe een ondernemer aan het Nieuwe Noord zijn reclamebord brutaal over de gevelsteen die herinnert aan het oudste stenen woonhuis in onze stad, uit

Hoek Ramen/Duinsteeg: gevelsteen 'In die Rohaen' uit 1628.

1595, heen heeft gehangen. Misschien moeten we maar afspreken dat wij daar zolang dat bord er hangt geen inkopen doen.

Als vereniging zijn wij blij met de hernieuwde belangstelling voor ons nationale verleden en in het verlengde daarvan ook voor de gevelstenen. Deze stenen zijn belangrijke dragers van informatie over cultuur, economie, religie, politiek uit het verleden. Het zijn de plaatjes in het stripboek van de stad. Haar geschiedenis kan uit haar gevelstenen worden afgelezen. Laat bezoekers aan onze binnenstad ook omhoog kijken en zien wat een schitterende versieringen en afbeeldingen zich aan de gevels en op de daken bevinden.

Het initiatief dat ik tijdens deze samenkomst mag presenteren is dat van het Westfries Museum, Stichting Hoorn 650 en Vereniging Oud Hoorn. Waar dat passend is willen wij proberen gevelstenen of replica's daarvan, want het museum wil een aantal stenen in de kerncollectie houden, terug te

plaatsen of te plaatsen. Stichting Hoorn 650 heeft daartoe een mooi bedrag beschikbaar gesteld. Het museum wil met kennis en know how bijdragen en Oud Hoorn wil met geld en inzet dit idee bevorderen.

Afgelopen zaterdag heeft Vereniging Oud Hoorn de jaarlijkse monumentenprijs van de vereniging toegekend aan IntermarisHoeksteen voor de restauratie van het Weeshuis aan de Achterstraat. Bij die gelegenheid heeft de vereniging beloofd een replica van een gevelsteen uit de collectie van het museum in de muur van het weeshuis te laten plaatsen, een steen met daarop afgebeeld een moeder met kinderen, uit 1635, getiteld: de liefde, in de tuin van het museum te zien.

Met dit gezamenlijke initiatief en het fantastische levenswerk van Henk Overbeek hopen wij dat de belangstelling voor de gevelstenen en hun betekenis in onze mooie stad een goede toekomst is beschoren.

De passie van Giel van der Zel voor het oude Hoorn

Trudy de Rooy-Fikke

Vrijdag 7 november, is in ons verenigingsgebouw, het Oostindisch Pakhuis, de tentoonstelling 'Historische foto's van Hoorn; een greep uit de ansichtkaartenverzameling van Giel van der Zel' officieel geopend. Het is een greep uit de enorme collectie ansicht- en fotokaarten, die Giel ons heeft nagelaten. Het zijn niet alleen deze kaarten, maar ook vele boeken met tekst, foto's, ansichtkaarten en door Giel zelf gemaakte tekeningen. Femke Uiterwijk, Marit Veerman en ikzelf hebben met veel plezier deze tentoonstelling samengesteld. Op verzoek van het bestuur van de Vereniging Oud Hoorn zal ik iets vertellen over de beweegredenen van Giel om te gaan verzamelen en hoe hij dat deed.

Giel werd in 1920 in de Proostensteeg geboren. Hij groeide op in de woning boven de Oosterpoort en ging als jongen bij Van Straten werken, een medaillefabriek aan het Nieuwe Noord. In de oorlog werd hij als dwangarbeider te werk gesteld in Chemnitz in Duitsland bij Wanderer Werke. Over deze tijd heeft Giel een aantal boeken gemaakt met tekeningen, foto's, ansichtkaarten en allerlei bescheiden. Een aantal van deze bladen kunt u in één van de vier vitrines bij de tentoonstelling bekijken. Na de oorlog werkte hij bij boekhandel Karssen aan de Turfhaven. Hierna kwam hij bij de belastingdienst op het Grote Oost terecht, waar hij Corry Soeteman leerde kennen. Ze trouwden in 1949 en kregen drie kinderen: Janny, Adri en Chiel. Van 1949 tot 1953 werkte hij weer bij Van Straten. In 1953 ging Giel bij Scholten,

5 Uitgaven	Bladz.	Omachr.	Nr.	Uitv.
vervolg Oosterpoort & Oosterpoortsgracht				
Trenkler	3/2	Oostpoort	Hoo.36	hg.
Trenkler	4/1	Oostpoort	Hoo.2	hg.
de Tulp	1/2	vert.Koop	---	cr.
de Tulp	2/1	Tinto Novum Bakker	---	cr.
de Tulp	3/1	Nuss	---	zw.
de Tulp	3/2	Stalenhoef	---	zw.
de Tulp	3/2	vert.Stalenh.	---	zw.
V.&.D.	1/.	v.a.brug	---	zw.
Vivat	1/.	----	436	zw.
Vivat	3/1	----	2815	hg.
Vivat	3/2	vert.	3468	zw.
Vivat	4/1	----	3525	zw.
W.&.S.	1/1	0918314	Hoo.45	hg.
W.&.S.	2/2	vert.1311663	Hrn.45	cham.
W.&.S.	3/2	=Dr.-228250	Hrn.48	hg.
W.&.S.	3/2	228253	Hrn.51	hg.
W.&.S.	4/1	vert.174861	H.1	zw.
W.&.S.	4/1	vert.	H.6	zw.
W.&.S.	4/1	..gracht-174871	H.8	zw.
W.&.S.	4/2	17 3727	H.6	zw.
W.&.S.	4/2	17 3724 .gracht	H.8	zw.
W.&.S.	6/2	v.a.brug	Hrn.1	cham.
W.&.S.	6/2	v.a.wegje	Hrn.2	cham.
W.&.S.	7/1	v.a.wegje	Hrn.2	cham.
W.&.S.	7/2	..1578 etc.	---	zw.
W.&.S.	8/1	v.a.wegje	---	zw.
Winkelgalerij	1/2	----	11810	cham.
Winkelgalerij	1/2	----	11817	cham.
H.Koop	1/1	op br.man handwagen	---	zw.
Schaefer	6/2	=bij de Kruittoren	12	chamois
Schaefer	6/1	vert.uitg.Amsterd	59	zw.
Bakker	4/1	v.a.wegje-t.h.licht	F-60036	zw.
Tulp	1/2	Koop/punt boot	15891	cr.
van Berkum	1/.	v.a.Draafsingel	999	cr.
Blokker	1/1	v.a.Wegje	---	cham.
Sub.	3/2	v.a.Kl.O+Sch.dijk	---	gl.
E?& B.	3/1	v.a.Draafsingel	---	vert.Stu
Schaefer	6/1	met brug vert.	398	cham.
Jacobs	1/.	met kader	10026	hg.
Brinio	1/2	achter 1.Grafsijk	673/9	cham.
R.E.B.	1/1	=Draafs.+A.de Vest	02987	zw.
De Tulp	3/1	H.Schmidt/wegje	---	zw.
Schaefer	7/2	=Draafsingel+eil.	277	hg.
Beerdig	9/2	id.als 4875 zw.	---	nu hg.v.

Afb. 1: Een bladzijde uit de multomap, gedocumenteerd op de Oosterpoort en de Oosterpoortsgracht.

een metaalwarenfabriek aan de Nieuwstraat/Kruisstraat, werken en hier ontstond zijn passie voor het verzamelen van ansichtkaarten van het oude Hoorn. Hij zag een mooi album met allemaal oude ansicht- en fotokaarten van de oude heer Scholten en was helemaal verkocht. Wat vond hij de kaarten mooi! Hij vroeg of hij ze allemaal mocht kopiëren en dat mocht. Zo begon Giel met het ver-

zamelen van oude ansichtkaarten van Hoorn. In die tijd ontmoette hij Nol Hoogendoorn, die eveneens ansichtkaarten van het oude Hoorn verzamelde. Ze werden vrienden met een gezamenlijke hobby: Hoorn. Giel heeft voor twee albums van Nol een gebronsd wapen van Hoorn gemaakt.

Eind jaren zestig bezoek ik Giel en Corry dan aan het Kleine Oost 1,

een prachtig monumentaal pand met een bijzonder knusse achterkamer, waar we menige ansichtkaart door onze handen hebben laten gaan. Die eerste keer kreeg ik voor mijn collectie in wording meteen een aantal ansichten mee die Giel dubbel had.

De reden dat ik zelf met verzamelen begon, was dat er in die tijd behoorlijk over Hoorn als groeikern werd gepraat en geschreven. De Grote Waal werd volgebouwd (vanaf 1966), het havengebied verkommerde (er zou een ringweg komen door het havengebied, waardoor veel van de oorspronkelijke bebouwing zou verdwijnen). En vanaf 1971 was men bezig om het gebied dat nu Risdam is geworden in te vullen met woningen. Vanaf 1981 werd de wijk de Kersenboogerd aangelegd en heel veel landelijk gebied raakte voor altijd verloren. Hoorn had in 1970 ruim 18.000 inwoners en nu in 2008 zijn het er bijna 69.000. Het is maar dat u het weet en dat was voor ons Horinezen best effies wennen. Dit was voor mij de aanleiding om alles over Hoorn uit te knippen uit onder andere de dagbladen en oude foto's en ansichtkaarten te gaan sparen.

Voor Giel lag dat anders, die was opgegroeid in de woning boven de Oosterpoort, had een mooi uitzicht op de omgeving en vooral het havengebied en het was dan ook de Oosterpoort, die hij op wat voor manier dan ook altijd als kaart meenam naar huis. Hij had wel 155 kaarten met de Oosterpoort en de Oosterpoortsgracht erop. Op afbeelding 1 ziet u hoe hij deze documenteerde (gegevens op een multomapblaadje, getikt op zijn kleine typemachine met twee vingers).

Op afbeelding 1 staat onderaan 'uitgave Beerding idem als 4875 zw'. Dit betekent, dat er twee dezelfde kaarten waren, alleen was

Afb. 2: De familie Schrickx (links) samen met de familie Visser in de deuropening van het pand Kerkstraat 8, waar zij ooit begonnen met hun kantoorinrichting-winkel.

de ene kaart **zwartwit** en de andere, die hierbij afgebeeld staat **hg**, wat **handgekleurd** betekent. Dit was met meer ansichtkaarten zo. Giel spaarde namelijk per uit-

gever en dat betekent, dat je niet alle Hoofdtorens, Oosterpoorten en straten bij elkaar in de albums doet. Zo kwam het dat je een serie kreeg met bijvoorbeeld de Nieuw-

1..A.Bakker-Hoorn serie met nr.uitv.mauve achterzijde doorlopend tekst:"steile" letter in witte rand		
Nr.	Omschrijving	Detail
13038	Oosterpoort-HOORN	va.wegje r.café Nieuwboer
13039	Koepoortsweg-HOORN	r.handw.1.meisje hoek Meren
13040	Stadhuis-HOORN	front.m.2 mann.r.Nieuwsteeg
13041	Veemarkt en Kazerne-HOORN	r.hekken+jong.+meisje+wacht
13042	Ramen-HOORN	oa.jong.armen omwijd l.bordj
13043	Waag en Standbeeld J.P.Coen-HOORN	nr.13046=fout-vlag uit waag
13044	Groote Oost en Postkantoor-HOORN	1.2 mann.m.handwagen r.dame
13045	HOORN in vogelvlucht	achterz.Veerm.kade+Nieuwend
13047	Rijks-Werkinrichting-HOORN	va.A.op't Zand m.achter man
13046	Hoofdtoren-HOORN	vert.l.kaasw.achter zeilen
ZIE voor CREMEKAARTEN BAKKER ook naae DE TULP		
Serie zonder nr.uitv.zw. achterzijde doorlopend tekst"steile"letter rood ***** in witte rand		
Omschrijving	Detail	
Protestantsche Kerk-Hoorn	vert.oa.stelling voor poorting.	
Hoogere Burgerschool-Hoorn	vert.=Muntstraat r.kinderen+fiets	
Groentenmarkt-Hoorn	bij stationpass.+handw.overkapping	
"Magazijnen van A.Bakker-etc.-Hoorn	vert.winkels-Nieuwstraat l.hekje	
Proefstation-Hoorn	l.houten bek rechts woonhuis	

Afb. 3: Een bladzijde uit de multomap, gedocumenteerd op uitgever.

Uitgave	Bladz.	Omschr.	Nr.	Uitv.
Achterstraat				
S. van Berkum	1/1	m. Doelenhotel	1001	zw.
E. & B.	2/1	vert. Weeshuispoort	--	hg.
Jose Nuss	1/1	hoek K. plein	6650	zw.
W. & S.	2/1	vert. 12 43516	Ern. 79	zw.
Rembrandt-Utrecht	---	auto, v. Beek de Doelen	---	cham.
Ambachtschool				
A. Bakker	3/1	v. a. Nieuwe Weg	---	zw.
A. Beerding	4/1	l. Keern geen N. weg	---	zw.
Jospé	3/2	man op fiets	---	zw. gl.
E. & B. (Stumpel)	5/2	achter Watertoren	---	zw.
Appelhaven				
S. Bakker	2/1	---	1514	hg.
A. Beerding	3/2	l. Bierkade-handkar	56969	zw.
A. Beerding	7/1	r. wagen de Jong	106230	hg.
J. Schaefer	8/2	v. a. Nieuwendam	Plat.	zw.
Sub. Uitg.	2/2	l. bomen m. ker	---	zw.
Vivat	1/1	----	434	zw.
W. & S.	4/2	richt. Korens.	Ern. 60	hg.
Vivat	4/1	zie id. 434	3520	hg.
H. Stumpel	4/2	m. Steenen brug	---	gl.
S. Bakker	1/2	id. 1514	3556	zw.
J. Schaefer	10/1	id. zie o/2 z. no	5/10	onam.
J. Schaefer	10/1	achter klipper	12/10	canm.
N. Boon	---	Korens. paard & wagen	---	zw.
Stumpel-Hoorn	--	stenen brug-Bierkade	19	zwgl.
Binnen Luidendijk ea				
Sleding	1/1	Oude Gevel a. d.	3759	cr.

Afb. 4: Een bladzijde uit de multomap gedocumenteerd op straatnaam.

straat, de Gouw, de Roode Steen, de Hoofdtoren en de Oosterpoort. Het kon dus zijn dat een andere uitgever ook die Hoofdtoren in een bepaalde serie had en dan leek het alsof je een dubbele kaart had. Dat was niet zo. De uitgevers gebruikten soms dezelfde kaarten, maar of het nummer was anders (de kaarten hebben ook vaak nummers) of het lettertype op de kaart was anders. Ook werden de kaarten op verschillende manieren afgedrukt: in zwart/wit, chamois, crème, blauw, groen, chroom, matbruin en handgekleurd. Er waren heel wat uitgevers, waaronder Hoornse, zoals Bakker, Beerding, Blokker, Geerts, Schrickx, Stumpel en de Winkel-

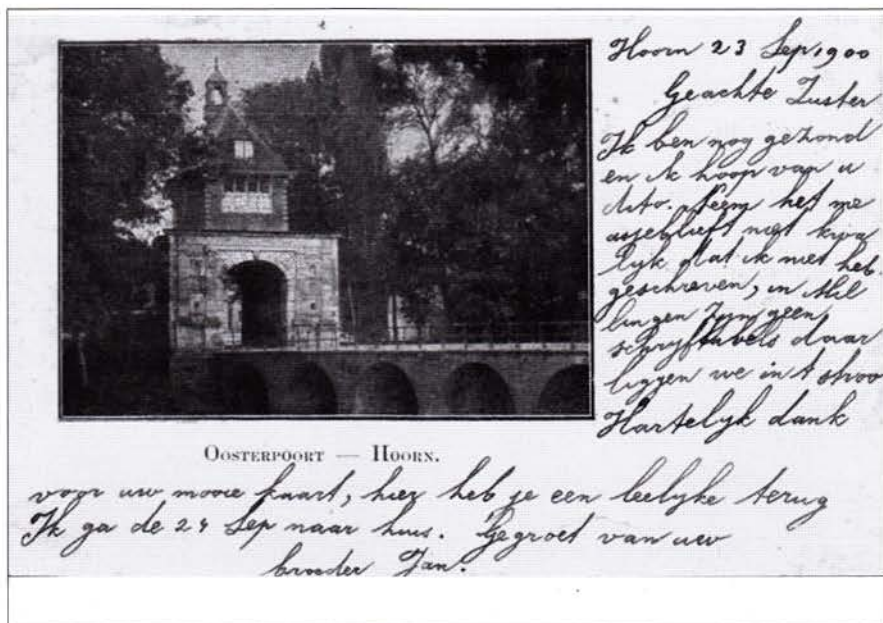
galerij. In de tentoonstelling kunt u hier veel over lezen.

Van de familie Schrickx ontving ik nog een foto van de Kerkstraat 8 (afbeelding 2), waar J. Schrickx in 1921 begon als 'Eerste Hoornsche copieerinrichting'. Op de kaart kun je de ansichten in de etalage zien hangen. De heer en mevrouw Schrickx staan links, en rechts zeer waarschijnlijk de heer en mevrouw Visser. De heer T. Visser was fotograaf en maakte onder andere opnames voor de ansichtkaarten, die de heer Schrickx uitgaf.

Dan waren er nog uitgevers van buiten Hoorn. Giel tikte hun namen allemaal in zijn boekje waarna de kaarten werden opgeborgen. Het begint met weduwe Amiot uit Den Haag en het eindigt met de Winkelgalerij te Hoorn.

Giel had twee documentatiesystemen. Ten eerste een multomap met ansichtkaarten, onderverdeeld op uitgever en wel in alfabetische volgorde (zie afbeelding 3).

En ten tweede: een multomap, die Giel onderverdeelde op straatnaam, ook weer in alfabetische volgorde (zie afbeelding 4).

Afb. 5: Oosterpoort Hoorn.

Hier volgt een aardig voorbeeld over wat je zoal op zo'n oude ansichtkaart kunt lezen:

Hoorn, 23 Sep. 1900

Geachte zuster,

Ik ben nog gezond en ik hoop van u dito.

Neem het me a(l)sjeblieft niet kwalijk, dat ik niet heb geschreven, in Millingen zijn geen schrijftafels, daar liggen we in 't stroo. Hartelijk dank voor uw mooie kaart, hier heb je een leelijke terug. Ik ga de 24e sep(tember) naar huis.

Gegroet van uw broeder Jan

Dit zal Giel niet leuk gevonden hebben. Een lelijke kaart en dan nog wel van zijn geliefde Oosterpoort! (zie afbeelding 5).

Vanaf 1981 woonden Giel en Corry aan de Italiaanse Zeedijk nummer 73 en daar maakte hij vijf boeken over het havengebied. Hij had al een boek over de koop en verkoop van huizen, molens, enz. en oude straatnamen in de 17e en 18e eeuw gemaakt. Prachtige boeken met teksten, zelfgemaakte tekeningen, foto's en ansichtkaarten. In het boek 'Omgeving Hoofd' schrijft hij bijvoorbeeld over de nummers van de Hoornse vissersboten. Dat werd hem verteld door Klaas Blokker, de bij velen bekende visserman. Uit de adresboeken van de gemeente haalde hij het adres en het beroep van de mensen waarover hij schreef. De gemeente Hoorn gaf onder andere adresboeken uit in 1912, 1920, 1928 en 1948.

Je komt in zijn album allerlei foto's tegen van mensen, die in de omgeving van de haven woonden en werkten. Ook de geschiedenis wordt niet vergeten. Zo is er een stuk over de koop en verkoop van herbergen aan het Hoofd in de 17e en 18e eeuw en over de percelen

hoek Hoofd-Italiaanse Zeedijk en hoek Italiaanse Zeedijk-Veermanskade.

Je komt er de oude visafslag van rond 1923 tegen, met heel veel mensen erop. Deze visafslag stond op dezelfde plaats als het gebouw-tje dat nu achter de viszaak op het Hoofd staat.

Op de foto (zie afbeelding 6), zien we van links naar rechts: met schipperspet Hein Selie, naast hem Toon Selie en vervolgens Naber, stratenmaker. Dan Kroonenburg en geheel in het wit gekleed, Sientje Naber, die ventte met vis. Haar moeder Trijn Bul staat naast haar. Achter haar met snor en hoed, De Best. Dan met pet en boekje, Ab Rinses, afslager der gemeentelijke visafslag. De grote man, half achter Rinses, is vermoedelijk Giel Groentjes en de laatste vrouw in deze rij is mevrouw De Flart. Haar buurman, met het kleine snorretje, is Harrie Kind.

Dan P. Spel, caféhouder aan het Munnickenveld en met horlogeketting, D. Timmerman, de glazenwasser. De man met de emmer is onbekend. Zittend, de man met de snor, is P. Fikke, vishandelaar, wonend aan de Gedempte Appel-

haven. De jongen met de pet is Henk Rutrink en de laatste zittende persoon is Jan Verbeek.

Verder tekende Giel een kleine naald voor het boeten (herstellen) van netten en een grote naald voor het simmen (aanbrengen van touwversterking rondom het net, aan de bovenkant met kurken, aan de onderkant met loodjes). Je vindt er vissers met hun bijnamen, maar ook kaaskopersknechten die bijnamen hebben. Hij vertelt over de geschiedenis van de Veermanskade, die eerst in gebruik was als houttuin, een omheinde bewaarplaats voor hout en dat in 1577 'het leedige erf by roeden werd verkocht aen de burgeren, om dan met huysen betimmerd te worden'. Willem Ysbrantszoon Bontekoe wordt eveneens niet vergeten, evenmin als de wetenswaardigheden in de vele artikelen die de heer B. Renckens in de jaren 70 van de vorige eeuw in het Noordhollands Dagblad schreef over de geschiedenis van Hoorn.

In het naschrift vertelt Giel over de verschillende beroepen, die de bewoners in het havengebied en de daar omliggende straten en stegen, in al die jaren hebben uitgeoefend.

Afb. 6: De Visafslag rond 1923 gelegen op het Hoofd, samen met buurtbewoners en andere belangstellenden.

Hij noemt onder andere visser, vis-venter, visroker, visafslager, kaasdrager, kaasknecht, bewaarder, bierbottelaarsknecht, grasmaaier, kassiesventer (marskramer), koper-slager sigarenmaker, lompenhandelaar, sjouwerman, slachter, sluiswachter, strijkster, zetschipper en zoutzieder. Veel van deze beroepen zijn verdwenen. In de vitrine bij de tentoonstelling worden enkele bladen uit bovengenoemde boeken getoond.

Hoe kwam Giel aan zijn kaarten? Samen met zijn vrouw Corry en hun vrienden Jan en Nel van der Gulik bezochten Giel en Corry vele ansichtkaartenverzamelbeurzen in het hele land, zoals in Utrecht, Leeuwarden en een hele leuke, in Oldebroek. Corry vertelde dat deze beurs zo gezellig was, omdat de eigenaar ook zelf ansichtkaarten verzamelde. In de veilinghallen van Blokker en Zwaagdijk-Oost werden ook verzamelbeurzen gehouden en niet te vergeten onze eigen beurs in café Jan Pieterszoon Coen aan de Vee-markt. Daar huurden Corry, Giel, Jan en Nel dan een tafel. Eerst gingen de mannen op stap en letten de dames op de ansichtkaarten en daarna gingen de dames samen kijken of er nog iets van hun gading te vinden was. In mijn herinnering was de beurs in Jan Pieterszoon Coen heel knus en gezellig. Later ging deze beurs verder in het gymnastieklokaal Achter de Vest in Hoorn.

Samen met Jan van der Gulik maakte Giel twee ansichtkaartenboekjes 'Hoorn in oude ansichten' deel 1 en 2. Corry en Nel spaarden ook kaarten en wel fantasiekaarten. Op afbeelding 7 ziet u een Franse 1 aprilkaart uit de collectie fantasiekaarten van Corry van der Zel-Soeteman.

was als er mensen met oude foto's en ansichtkaarten naar Giel kwamen, die hij dan mocht hebben of kopieren.

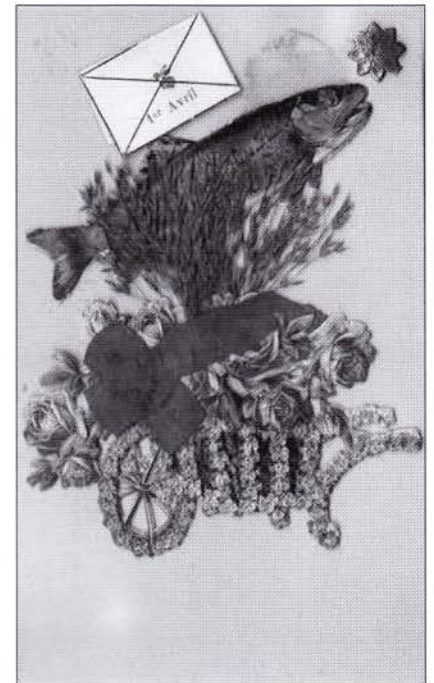
Dan volgt hier nog een aardige kaart (zie afbeelding 8) met een foto van restaurant de Keizerskroon. De kaart is van voor 1905-1906. Men schreef de tekst aan de voorkant en de gehele achterzijde werd voor het adres gebruikt. Na 1905-1906 kreeg men de middenbalk, zoals we die nu nog kennen.

De tekst luidt:

Hoorn, 20 augustus '02

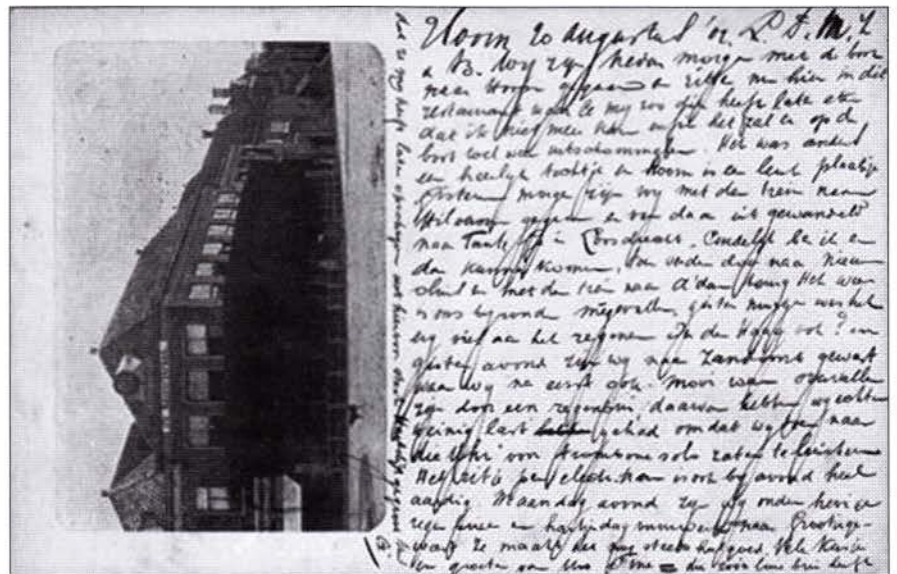
We zijn hedenmorgen met de boot naar Hoorn gegaan en zitten nu hier in dit restaurant, waar ze mij zoo dik heeft laten eten, dat ik niet meer kan, enfin het zal erop de boot toch weer uitschommelen. Het was anders een heerlijk tochtje en Hoorn is een leuk plaatsje.

Gistermorgen zijn we met de trein naar Hilversum gegaan en van daaruit gewandeld naar tante in Loosdrecht. Eindelijk ben ik er dan kunnen komen. Toen verder door naar Nieuwe Sluis en met de trein naar A'dam terug. Het

Afb. 7: Fantasiekaart 1 april

weer is ons bijzonder meegevallen. Gistermorgen was het erg veel aan het regenen. In Den Haag ook? En gisteravond zijn wij naar Zandvoort geweest, waar wij na eerst ook mooi weer, overvallen zijn door een regenbui, daarvan hebben wij echter weinig last gehad, omdat wij toen naar 'die Uhr von trombonesolo' zaten te luisteren. Het ritje per elektrische tram is ook bij avond heel aardig.

Afb. 8: De Keizerskroon

Nog een manier van verzamelen

Afb. 9: Giel en Corry, juni 1994 met tekeningetje (afbeelding 10) van Giel uit ons fotoboek.

Maandagavond zijn wij onder hevige regenbui en vanwege 'hartjesdag' naar Grootje geweest. Ze maakt het nog steeds heel goed. Vele kusjes en groeten van uw Tine = die zoo'n luie bui heeft, dat ze mij heeft laten opschrijven wat hiervoor staat. Hartelijk gegroet van uw Pé.

Tot slot een foto van Giel en Corry (afbeelding 9) samen ansichtkaarten bekijkend in hun woning aan de Italiaanse Zeedijk. De foto is genomen in juni 1994 en het tekeningetje is door Giel gemaakt in ons fotoboek (afbeelding 10).

Ja, ook dat deed Giel voor mij. Ik bracht diverse familie albums naar Giel en hij maakte daar dan leuke tekeningetjes en trefwoorden bij. Ik ben erg blij dat ik deze bijzondere tastbare herinneringen heb. Wat was het een mooie tijd en wat heb ik genoten van de bezoeken,

die ik gedurende een kleine 40 jaar bracht aan de familie Van der Zel. En nog, want ik kom nog steeds bij Corry.

Ik hoop, dat u met velen de ten-

toonstelling over Giel van der Zel zult bezoeken. En zoals ik bij de opening van de tentoonstelling al zei: "Dit is slechts een tipje van de sluier van de enorme collectie, die Giel ons heeft nagelaten."

Tekeningetje door Giel gemaakt in het fotoboek van Trudy de Rooy.

Egbert Ottens
en Wim Oussoren

Mede gebaseerd op informatie vanuit de Commissie Welstand en Monumenten.

ALGEMEEN

Achter de Vest 52, 54

Voor deze locatie was een plan voor een appartementengebouw. Daarop volgde een negatief advies. De afdeling Stedenbouw van de gemeente heeft nu een schetsplan gemaakt voor twee eigentijdse herenhuisen. Ook op dit ontwerp heeft de Commissie Welstand en Monumenten kritiek. Met name op de aansluiting naar de belendingen, een monument en enkele beeldbepalende panden.

Achterom (poortgebouw); beschermd stadsgezicht

De Commissie Welstand en Monumenten heeft ernstig bezwaar tegen de voorgenomen sloop van het karakteristieke linkerpand. Dit plan, dat behoort bij de bebouwing van de Westerdijk (v.m. Schouwburgterrein) behoort zich harmonisch te voegen in het beeld van het Achterom, dat de qualificatie van beschermd stadsgezicht kent. De ontwikkelaar stelt dat behoud van het pand onmogelijk is. De commissie betwijfelt dat, maar vindt ook dat in de voorgelegde plannen onvoldoende is aangesloten bij de uitgangspunten voor het bouwen in een gebied dat de status van beschermd stadsgezicht heeft. De commissie is niet akkoord met het bouwplan. De vertegenwoordiger van Oud Hoorn in de com-

missie heeft kritiek op de afwerking aan de buitenzijde van de betonbak die 1,20 meter hoog wordt en wil dat meer uitgewerkt zien.

Achter op 't Zand 45; beschermd stadsgezicht

Ter plaatse van een te slopen woning wordt een nieuwe woning gebouwd. Op deze locatie zijn de bepalingen omtrent het beschermd stadsgezicht van toepassing. Nadat de Commissie Welstand en Monumenten eerder commentaar uitte op het onevenwichtige gevelbeeld is dat nu aangepast. De commissie had vervolgens kritiek op detailleringen en adviseerde de architect om voor de entreepartij zich te laten inspireren door voorbeelden van klassieke 19^e eeuwse deurpartijen. Het advies is

in een nieuw voorstel verwerkt. Als aan nog enkele opmerkingen tegemoet gekomen wordt kan het plan de instemming van de commissie verwerven.

Achterstraat 4 (voormalig BBN-terrein);

Nadat de Commissie Welstand en Monumenten in mei op hoofdlijnen met het plan voor de realisering van tien jongerenwoningen instemde, werden wijzigingen voorgelegd. Daarmee kon de commissie zich niet verenigen. In de nieuwe tekeningen wordt teruggegrepen op het eerdere plan. Een deel van de commissie maakt zich zorgen om de toe te passen materialen. Voorkomen moet worden dat dit binnenstadsproject een goedkope uitstraling krijgt. Uiteindelijk heeft de commissie met

Achter op 't Zand 45.

uitzondering van de vertegenwoordiger van Oud Hoorn ingestemd met het plan.

Achterstaat 28

Dit pand kan aan de gemeentelijke monumentenlijst worden toegevoegd.

Bierkade 8

Vooruitlopend op het initiatief van onze vereniging tot het plaatsen van meer gevelstenen in de stad diende de bewoner van het pand Bierkade 8 een voorstel voor het plaatsen van een nieuwe gevelsteen in. De gevelsteen bevestigt de relatie tussen de steden Hoorn en Dantzig.

Blauwe Berg 5

Het voornemen is om symmetrisch achter het Missiehuis vier kantoorvilla's rond een patio te bouwen. De Commissie Welstand en Monumenten is overwegend positief over de architectuur maar plaatst vraagtekens bij de relatie met de omgeving en de parkachtige inrichting van het gebied, die bewaard dient te blijven. De commissie wil meer inzicht in het bouw- en het gebiedinrichtingsplan.

Blauwe Berg 5

Het tweede plan betreft de bouw van een kantoorvilla aan de oostzijde van het Missiehuis, in de lijn waarin ook het Westfries Archief staat. Qua vormgeving sluit dit plan aan bij het voorgaande voor de vier kantoorunits. De Commis-

Blauwe Berg 5.

sie Welstand en Monumenten houdt het plan aan om de relatie met de belendende percelen beter in beeld gebracht te krijgen. Bovendien wil men meer inzicht in de verwachte parkeerdruk. De cultuurhistorisch waardevolle omgeving en het fraaie parklandschap dienen beschermd te blijven.

Breed 22; Gemeentelijk monument

De Commissie Welstand en Monumenten heeft om een waardstelling van dit pand gevraagd nu er een verbouwing wordt voorbereid van dit fraaie dubbelpand. Het samenvoegen van de pui is niet gewenst. De middenpenant moet worden gerespecteerd. Ook de monumentale waarde van de kap mag niet worden aangetast. De architect is uitgenodigd voor collegiaal overleg. Er zijn nog vragen over de gebruiksmogelijkheden.

Dorpsstraat 186; linten

Dit plan is eerder aan de orde geweest maar toen niet doorgegaan. Voor de nieuwbouw wordt een karakteristiek pand gesloopt, waaraan eerder geen monumentale status werd verleend. De Commissie Welstand en Monumenten had aanvankelijk vragen over de vorm van het schilddak en de toegang. De architect gaat met de opmerkingen van de commissie aan de slag.

Dorpsstraat 210; linten

Behoudens een aantal opmerkingen stemt de Commissie Welstand en Monumenten in met de nieuw te bouwen stolp. Herstel van de oude stolp was niet haalbaar.

Dorpsstraat 230; linten

Een eerder akkoord bevonden plan is op verzoek van de aannemer opnieuw door een andere architect

uitgetekend. Op hoofdlijnen voldoet dit aan redelijke eisen van welstand. De architect is vervolgens tegemoet gekomen aan de opmerkingen van de Commissie Welstand en Monumenten, waarna fiat voor de bouw gegeven werd.

**Draafsingel 37;
Gemeentelijk monument**

IntermarisHoeksteen is voornemens om hier vijf appartementen te realiseren. Het gebouw is aan het begin van de vorige eeuw ontworpen door stadsarchitect Faber. Naast de opvallende klassieke buitengevel kent de school een fraaie hal met een aan de stijl van Berlage verwante hoofdtrap. Bij de verbouw en restauratie worden de waardevolle elementen zoveel mogelijk gehandhaafd. De commissie heeft een aantal aandachtspunten meegegeven. Als daaraan voldaan wordt is het plan ook vanuit monumentenstandpunt acceptabel.

**Draafsingel 55;
Gemeentelijk monument**

In het verleden is dit monument samengevoegd. Nu wordt voorgesteld het weer te splitsen. De Commissie Welstand en Monumenten plaatst enkele kritische kanttekeningen bij de voorgestelde wijzigingen aan de achterzijde van het pand. Na enkele aanpassingen in het ontwerp gaat de commissie akkoord.

Gouw 7; rijksmonument

Dit betreft een tuinpaviljoen in een monumentale tuin bij een rijksmonument. De commissie heeft verleden jaar een nieuwe tuin vleugel met serre aan het woonhuis van een positief advies voorzien. Nu wordt een tuinhuis aan de andere zijde voorgesteld naast een steeg. Qua massa en situering zijn er geen bezwaren. De

Gouw 7.

detaillering en geveluitwerking stellen de commissie nog voor vragen. Dit dient zorgvuldig plaats te vinden in samenhang met het rijksmonument.

**Gouw 18;
beschermd stadsgezicht**

Het voorstel om de gevel van dit beeldbepalende pand met mansardekap te wijzigen en geheel opnieuw op te trekken ontmoette bezwaar bij de Commissie Welstand en Monumenten. De architect had in de ogen van de commissie te weinig respect voor de monumentaliteit van de omgeving. Wel constateerde de commissie dat het ontbreekt aan voldoende duidelijk omschreven beleid met betrekking tot beeldbepalende panden in de binnenstad. In haar reactie op het concept Ontwerp-Bestemmingsplan Binnenstad heeft onze vereniging daar ook op gewezen. In een nieuw ontwerp is de architect deels tegemoet gekomen aan de bezwaren. Maar bedenkingen blijven o.a. tegen de voorgestelde pui bestaan. Het plan komt nogmaals terug.

**Grote Noord 70;
beschermd stadsgezicht**

De Commissie Welstand en

Monumenten gaat akkoord met de plaatsing van een mast aan dit beeldbepalende pand (V&D) aangezien deze vanaf straatniveau uit zicht wordt geplaatst.

**Hoofd;
beschermd stadsgezicht**

De gemeente wil een verzinkbare toiletunit op het Stenen Hoofd plaatsen; overdag zichtbaar, 's avonds verzonken. Bij een eerder plan voor te verzinken afvalcontainers heeft de Commissie Welstand

Gouw 18.

Italiaanse Zeedijk 39-41.

en Monumenten om een integraal inrichtingsplan gevraagd. De commissie stemt niet met het plan in vanwege de aantasting van het Stenen Hoofd. Er staan al veel opstanden.

Italiaanse Zeedijk 39-41; beschermd stadsgezicht

Pand wordt aangepast om appartementen in te realiseren. Het voorgestelde nieuwe zadeldak in de plaats van het bestaande schilddak sluit niet aan bij de omgeving. De ontwerper heeft dat aangepast. Bezwaar had de Commissie Welstand en Monumenten tegen de voorgestelde dakkapellen. Het laatste voorstel komt aan de bezwaren van de commissie tegemoet.

Italiaanse Zeedijk 43-45; beschermd stadsgezicht

Plan sluit aan op voorgaande. Het gaat uit van samenvoeging van beide panden. De gevel van nummer 43 blijft ongewijzigd. Nummer 45 krijgt een uniforme kopgevel. Bezwaar is er vanuit de commissie tegen de voorgestelde gevelindeling welke voorbijgaat aan de oude indeling.

Keern 46-56; linten

De Commissie Welstand en Mo-

numenten heeft het college dringend geadviseerd de eigenaar van de woningen aan het Keern aan te schrijven tot het plegen van deugdelijk onderhoud. De woningen vormen een dissonant in de bebouwing langs het Keern en zijn in ernstige mate in strijd met redelijke welstandseisen. De commissie zou het ernstig betreuren als dit karakteristieke complex zover in verval raakt dat uiteindelijk alleen sloop resteert. Oud Hoorn sluit zich daar van harte bij aan.

Keern 219; linten

Na aanbrengen van enige aanpas-

singen is ingestemd met de bouw van een rentenierswoning ter plaatse van de verbrande boerderij.

Koepoortsweg 43 en 45; Gemeentelijk monument

Tijdens onderzoek is niet gebleken van een oudere datering van pand nummer 45. Fundering en bouwmuren dateren mogelijk van voor 1823. Dit is echter zonder destructief onderzoek niet vast te stellen. Wel blijkt dat de achtergevel in de 2^e helft van de vorige eeuw is vernieuwd. Er zal een aangepaste redengevende beschrijving worden opgesteld. Ook zal gekeken worden naar de eventueel monumentale waarde van bomen in de achtergelegen tuin van 43 en 45, waarop door bewoners van de Koepoortsweg is gewezen.

Koepoortsweg 73; Rijksmonument

De Archeologische Dienst van de gemeente Hoorn heeft in de achtertuin van de villa de resten van een Franse tuin en een deel van het fundament van een 17^e eeuwse theekoepel opgegraven, welke zich deels over het water van De Tocht bevond. Stichting Stadsherstel wil deze koepel, waarvan er eertijds meer waren, in ere herstellen.

Keern 46-56.

Oude Doelenkade 7.

**Oude Doelenkade 7;
beschermd stadsgezicht**

Hier bevindt zich thans slechts een begane grond pui met platte afdekking.

Het plan dat de Commissie Welstand en Monumenten kreeg voorgelegd was een gemiste kans om op deze vanuit het historisch waterfront belangrijke locatie een prominent pand te realiseren. Na studie naar de historische bebouwing op deze plek is een nieuw ontwerp gemaakt, geïnspireerd op de oude bebouwing.

**Trommelstraat 5-7;
beschermd stadsgezicht**

De dakkapel aan de voorzijde is afwijkend van de bouwaanvraag uitgevoerd. De Commissie Welstand en Monumenten heeft na enige aanpassing daar geen moeite meer mee. Zij handhaaft haar standpunt ten aanzien van de dakkapel aan de zijgevel. Deze moet een meter vanaf de hoekkeper geplaatst worden.

Westerblokker 41; gemeentelijk monument; linten

Monumentenvergunning is ge-

vraagd voor verbouw van de boerderij. Het plan is met respect voor de monumentale waarde van het pand uitgewerkt.

Westerblokker 110; linten

Bij de verbouw van deze boerderij blijft het vierkant gehandhaafd. Er worden nieuwe gevels opgemetseld.

Westerblokker 129; linten

Het plan voor de bouw van drie winkels en negen woningen voldoet niet aan de gebiedgerichte criteria voor de linten. Hoewel de commissie waardering voor het ontwerp heeft is het te grootschalig en de detaillering sluit niet bij de fijnkorreligheid van de lintbebouwing aan. Omdat de architect weinig heeft gedaan met de opmerkingen van de commissie wordt het plan vooralsnog aangehouden.

Westerblokker 167; linten

Nadat de Commissie Welstand en Monumenten eerder instemde met de ingrijpende verbouwing van de achterzijde, maar instemming onthield aan de plannen voor de voorzijde zijn de plannen zodanig aangepast dat deze nu de instemming van de commissie konden wegdragen.

Westerdijk/Achterom

Nog steeds wordt voortgewerkt aan dit plan. De Commissie Welstand en Monumenten heeft tussentijds haar opmerkingen over nieuwe tekeningen gegeven. Wordt vervolgd.

**Zon 11;
beschermd stadsgezicht**

Vanaf het tweede nummer van ons Kwartaalblad van 1979 wordt deze rubriek beëindigd met de opmerking dat dit monumentale pand in ernstige staat van verval verkeert.

Trommelstraat 5-7.

Inhoudsopgave 2008

Kwartaalblad, redactie, lezers

Vereniging

Jan Floris
Diana van den Hoogen
Rita Lodde
Rita Lodde
Rita Lodde
Rita Lodde
Egbert Ottens
Egbert Ottens
Jeroen Spiekker
Christ Stoffelen
F[emke] U[iterwijk]
F[rans] Z[ack]

Stadsbeeld, monumenten, archeologie

John Lamers
Boudewijn van Langen
Egbert Ottens
Egbert Ottens/Wim Oussoren
Christiaan Schrickx
Huub Ursem
Frans Zack
Frans Zack

Stadsgeschiedenis

Peter Dorleijn
J.P. van der Knaap
Rob Mantel
Annette Snaas
Gerard Weel
Ton van Weel
Henk van Woesik
Frans Zack

Instellingen, verenigingen, bedrijven

Albert de Graaf
C.G. Klarhamer
Thijs Smit junior
Roger Tonnaer
Ton van Weel
Frans Zack
Frans Zack

Personen en families

Gitta Dijkman-Hofman
Rob Resoort
Trudy de Rooy-Fikke
Christiaan Schrickx
Marit Veerman
Marit Veerman
Frans Zack

Rubrieken

Femke Uiterwijk
Femke Uiterwijk

Lezers schrijven

	27, 114
Cadeau-lidmaatschap	46
Lezing woensdag 9 april	46
Oud Hoorn organiseert zomerwandelingen	61
Overzicht lezingen seizoen 2008-2000	125
En wat gebeurt er op www.oudhoorn.nl	147
Vrijwilligers Oud Hoorn naar Oud Enkhuizen	78
Jaarverslag 2007	18
Verslag najaarsledenvergadering 27-10-2007	24
Verslag najaarsledenvergadering 25-10-2008	24
Verslag voorjaarsledenvergadering 16-4-2008	110
Nieuwjaarstoespraak Oud Hoorn 2008	3
Van de bestuurstafel	8, 58, 99, 138
Jaarrekening 2007 en begroting 2008	42
Het documentatiecentrum van Oud Hoorn	17, 74., 126, 156
Kom eens op bezoek [in het verenigingsgebouw]	31
Oproep aan leden Oud Hoorn had succes	47
Werkgroep Begraafplaats Keern Hoorn	141
Villa Alewijn in volle glorie hersteld	91
Gevelstenen terug in het stadsbeeld	158
Stadsbeeld. Restauraties, wijzigingen, verval	32, 68, 116, 166
'Van een slaper in een waker zeedijk'	152
Op bezoek bij Vok Jong: Nieuwstraat 21	73
Fraaie stolpboerderij door brand verwoest	122
Zaagtanddaken voormalige TSH krijgen 'bovenbouw'	13
Zomaar een foto [botter in haven Hoorn]	14
Een wonder en twee broers	123
Winters op de Grashaven	108
Het fortuin van Carbasius	5
Kerkgebouwen en geestelijke groepen in Hoorn	131
Hoornse gevelstenen – een kleurrijke uitgave	106
Van zout, zoutketen, waterschepen en scheepshout	142
Stadsnieuws uit 2007 in 'Hoorn oh ja'	23
Cursus oud schrift voor beginners	109
Stichting Stadsherstel wint prijs	57
Tal van Maria-activiteiten in Hoorn	106
Jaarverslag Vereniging Het Carillon	22
150 jaar Vrijmetselarij in Hoorn	84
Smit Automatiek: 't Smitje	62
Horlogemakersvakschool 'Cornelis Verhagen'	103
Jaarverslag Kerkmeijer-de Regtstichting	39
Prachtig zeegezicht voor Westfries Museum	13
Tentoonstelling 'Kerk in Zicht'	147
Herinneringen uit de oorlogsperiode 1940-1945	40
In memoriam Jan Plekker (1935-2007)	85
De passie van Giel van der Zel voor het oude Hoorn	160
Hersensmedingen van Andries Schoenmaker	51
Carel de Jong: afscheid van het Westfries Museum	28
Een interview met Tosca van de Walle	75
Hoornse kunstenaar Wouter Ijdo schilderde Flevobad	12
Hoe Hoorn veranderde	48, 88, 128, 172
Men vraagt ons	36, 80, 107

HOE HOORN VERANDERDE

Femke Uiterwijk

Op de bovenste foto ziet u de voormalige schouwburg Het Park, gelegen tussen de Nieuwsteeg en de Geldersesteeg. Dit theater is al weer vele jaren geleden gesloopt en wat gebleven is: een braakliggend onder water gelopen terrein, waar ratten zwemmen. Het enige mooie is de gerestaureerde achterkant van het HORNA-gebouw. Voor de gemeente Hoorn is dit gebied 'de laatste kans

voor de komende jaren om hun ambitie, de Westerdijk, te transformeren tot één van de gouden randen van Hoorn.'

Kortom: er komt een immens appartementencomplex met een gedeeltelijk ondergrondse parkeergarage. De schaalvergroting t.o.v. de arbeidershuisjes links en rechts, is gigantisch.

